

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XVII. évfolyam 194. szám
2013. április

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor mindenkit szeretettel vár az *új helyszínre*, a Pest megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termébe, bejárat a Budapest V., Semmelweis utca 6. szám felől

Lépcsőima

A pap bűnbánati imát mond: **Megvallom Isten előtt, és a szent Intenzsülő és az összes szentek előtt, valamint előttetek, atyák és testvérek, minden bűnömet, amelyet elkövettem. Mert vétkeztem gondolatlanul, szóval és cselekedettel és minden bűnnel, amelyet emberek elkövetnek: vétkeztem, vétkeztem. Kérlek benneteket, kérjetek számomra Istentől bocsánatot...**

Csiki Margit Gitka
örmény motívuma

Ennek az imának a neve a magyar nyelvben: közgyónás. (Latinban = Confiteor... = Gyónom...) Kettős irányultságú: Isten és a mennyei erők, valamint a közösség előtt történik. Az utóbbi szentírási indítatású: „Valljátok meg tehát egymásnak bűneiteket, és imádkozzatok egymásért...” (Jak 5,16). A bűn nem csak magát az elkövetőt rontja, hanem rombolja a közösséget. Az már történelmi fejlődés, hogy egyéni bűnbevallás van (fülgönyös), melynek megtételére egyházi parancs kötelez, de a liturgia megőrizte az ősi formát s ezzel a bűnbánatot ébren tartja. A húsvét közelségében gondoljunk erre is!

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia örmény katolikus szertartás szerint, Bp. 2006.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Kuriózumok történelmi tettekről és helyekről

A Fővárosi Örmény Klub háziasszonyának, dr. Issekutz Saroltának köszöntése után a márciusi klubestet rendező Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat elnöke, Szenttamásy Katalin emlékezett meg nemzeti ünnepünkről, március 15-éről a Pest megyei Kormányhivatal Nyáry Pál konferenciatermében.

„A Pilvax kávéház pincére ugyanazzal a rezignált arccal szolgálta fel a kávé a hátsó asztalnál ülő, nagyrészt fiatalokból álló társaságnak 1848. március 15-én reggel, mint minden más napon. Nem is sejthette, hogy annál az asztalnál valami nagy-nagy dolog készül. A kávéház félhomályából indult el egy vékonybajuszú fiatalember, Petőfi Sándor és néhány fiatal hittársa, hogy hangot adjanak a bennük feszülő igazságérzetnek és szabadságvágyának. Kilépve a kávéházból hamarosan széles tömegek sorakoztak fel mögöttük, hogy a Nemzeti Múzeum lépcsőinél már egy egész nemzethez szólók halljanak szabadságról, hazaszeretetről és az elnyomás minden formájának tagadásáról. „Talpra magyar!” – kiáltott Petőfi, és a nemzet visszakiáltott. „Rabok legyünk vagy szabadok?” – kérdezte ekkor tőlük, és a nép sorsot választott magának. Nem is akármilyet. Egy olyan sorsot, amelytől megremegtek a schönbrunni kastély aranyozott falai, és megremegett tőle egész Európa. A magyar nép sorsot választott. Nem kért többet a hazugságokból, az elnyomásból, és nem kért többet abból, hogy másodrendű polgár legyen hazájában és Európában. A magyar nép öntudatra ébredt. Március 15-e a magyar nép öntudatra ébredésének ünnepe. Egy elnyomott nép élni akarásának végső és elkeseredett kiáltása, amely megmutatta a világnak, hogy él még egy nemzet a Kárpátok ölelő karjai között, amely képes az ön-

Szenttamásy Katalin és Dr. Hermann Róbert

gondoskodásra, amely képes hangot adni az érzéseinek, vágyainak, és amely méltó egykori dicső hőseire. Ma is ez a dolgunk. Ma is meg kell mutatnunk, hogy létezőnk, hogy jelen vagyunk, hogy van elég erő, elszántság és akarat bennünk ahhoz, hogy kilábaljunk a legnagyobb szakadék mélyéről is. Amikor március 15-ére emlékezünk, nem csupán a múltra gondolunk, hanem a jövőt is látnunk kell magunk előtt. Magunk elé kell idéznünk azt a számtalan elszánt és tenni akaró arcot, akik Petőfi, Jókai, Vasvári Pál szavait hallgatták. Emlékezzünk hát itt, ma, Európa szívében Petőfire, Kossuthra, és a szabadságharc bátor hőseire, de még inkább gondoljunk a jövőre, és az eljövendő idők hőseire, akik szorgalmukkal, munkáikkal és tenni akarásukkal egy új, egy erős, egy gazdag Magyarországot építenek. Amikor a szívünk felett

hordott kokárdára tekintünk, gondoljunk a költő szavaira:

„Sokszor nem elég tüzet gyújtani,
A lángok erejét meg is kell tartani.
Fogjuk fel a parázs minden melegét,
S nem csak egy kis tűzét, az egész nemzetét.”¹

Köszönöm, hogy meghallgattak! – Zárta az ünnepi megemlékezést Szenttamásy Katalin.

A műsor lebilincselő első részében Dr. Hermann Róbert hadtörténész vetített képeken mutatta be az Aradi Erekléműzeum kincseit. (A két kötetes Gyűjteményi Katalógus a Magyarország-Románia Határon Átnyúló Együttműködés Program 2007–2013 keretében készülhetett el magyar és román hadtörténészek, muzeo-

Dr. Hermann Róbert

lógusok, művészettörténészek közreműködésével.) Sokak számára eddig számos ismeretlen tény tartalmazó rendkívül szemléletes előadásában történelmi távlatból dokumentálta a forradalomhoz és a szabadságharchoz, majd a megtorláshoz, az Aradon kivégzett vértanúk hősi életéhez tartozó eseményeket. Megérthettük belőle a szabadságharc katonai-politikai összefonódásainak láncolatát, megismertük az ismert és a kevésbé ismert hősök életét és halálát. Közérthetővé és életszerűvé tette a kor jellegzetességeit, apró történeteivel, anekdotáival kifejezetten élvezetes, de történelmileg hitelesen és gazdagon illusztrálta mondandóját. Kitért a múzeumban található pénz- illetve éremgyűjte-

¹ Lábjegyzet: Részlet Dr. Juhász Enikő polgármester (Törökszentmiklós) egy március 15-i beszédéből.

mény gazdagságára is. (Előadásának szerkesztett változatát következő lapszámunkban közöljük.)

A nagy tapssal zárult előadást követően Dr. Szarka György Barangolás Bácskában, Bánságban és az Al-Duna mentén című vetített képes előadása kiegészült a Dél-Erdélyről és a Havasalföldről szóló képekkel, illetve úti programmal is. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, illetve a Transsylvania Tours kolozsvári utazási iroda által szervezett út rész-

letes programját a 36-37. oldalon adjuk közre. Gyuri bácsi a három évvel ezelőtt elmaradt zárandokutató, a szabadságharc és a hit magyar-örmény vértanúinak nyomdokaira tervezett utazást kibővítette, kegyeleti utazássá változtatta, amely kiegészül al-dunai üdüléssel, sőt a terv szerint 2140 méterről túrázik is majd

a csoport. A látogatás erősíti az identitás tudatát a „sziget magyarságnak,” többek között Csernakeresztúron. Az útiterv szerint Székelykevére is eljutnak, a legdélebbi magyar közösségbe, a magyar nyelvhatár déli kapujához. Hogy minél hitelesebb

A budapesti Hadtörténeli Múzeum kiállításán Kiss Ernő monogramos pisztolya (fotó: Balogh J.)

Dr. Szarka György (középen, fehér ingben) a közönség soraiban

legyen a táj bemutatása, Délvidéken *Faragó Zoltán*, írói nevén *Bácskay Zoltán*, a *Délvidéki magyar útikönyv* szerzője fogja a csoportot vezetni. Gyuri bácsi szavaival: „A határon túli magyarsággal együtt nem őrizni kell a hagyományt, mert nem fogoly, nem is ápolni, mert nem beteg, hanem velük együtt megélni a hagyományait. Ha hagyományaink megmaradnak és fiataljaink folytatják tovább, akkor megmaradunk

mostani szabadságharcot Erdély autonómiájáért”.

Az előadástól sokan kaptak kedvet utazásra, és voltak, akik *Saroltánál* nyomában bejelentkeztek az utaslistába. Az előadót dr. Issekutz Sarolta ajándékozta meg könyvekkel, majd a klubestet rendező kerület szíveslátásán finom szendvicsek várták a baráti beszélgetésre összegyűlteket.

nemzetnek.” A záródokok augusztusban meglátogatják majd a magyarság emlékhelyeit, megkoszorúzzák a magyar és magyarörmény vértanúknak állított emléktáblákat, és felkeresik azokat az érdekességeket, amikről az előadásban hallottunk. Gyuri bácsi szerint a tervezett augusztusi úttal „folytatják a

Fővárosi Örmény Klub

2013. április 18., csütörtök, 17 óra

A Pest megyei Kormányhivatal Nyáry Pál terme, bejárat a Budapest V., Semmelweis u. 6. szám felől

Műsor

Kerékpárral világszerte járt: Zárug Zita és Harkányi Árpád

Közreműködik: Zárug Kati és Heim Pál

Rendező: Zuglói Örmény Nemzetiségi Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

Szász Ávéd Rózsa

Tavaszi megemlékezés Szongott Kristófról Marosvásárhelyen

„... a legkiválóbb örmény emberek egyike ...”

A 19. sz.-i örmények élethelyzetének felismerője, történetíró, armenológus, Szongott Kristóf (született Marosbogáton 1843-ban, meghalt Szamosújváron 1907. január 26-án) születésének 170-ik évfordulóján életútjáról és munkásságáról megemlékezni nem csak tisztesség, de kötelesség is. Erre a „tisztelőadásra” került sor Marosvásárhelyen, ahol a zsúfolásig megtelt Bernády Házban tartott emlékestén a közönség Szász Ávéd Rózsa előadását hallhatta a tudós szamosújvári megtelepedéséről, az örmény közösségbe való beilleszkedéséről, a város közéletében vállalt aktív részvételéről.

Az előadó ezután az író kötetekbe foglalt írásait ismertette. Műfordításai (*Chorenei Mózes: Nagy Örményország története, Petőfi versek*) a magyar-örmény kapcsolatok mindenkor híveként mutatják be Szongottot. Gyűjtő-feldolgozó munkái (*A hazai örmények kereszt és vezetéknevei –1884, Szamosújvár, magyar-örmény metropolis írásban és képekben –1893, A hazai örmény családok geneológiája – 1898, Szamosújvár szabad királyi város. Monográfia 1700–1900. I–III. kötet, 1901–1903*) kordokumentumok, örökérvényű forrásmunkák az utódok számára.

Govrig Gergely örmény katolikus szamosújvári főpappal közösen 1877-ben alapított, és húsz éven át haláláig havi rendszerességgel kiadott „*Armenia örmény-magyar szemle*” az erdélyi örmény származású magyarok és Örményország történelmi korpája, amit a kultúra-hagyományok és sikeres életutak bemutatásával valósít meg, és hídszerpet tölt be korok és népek között. A lap kivitelezése, grafikai megjelenítése is figyelemreméltó, míg a német, francia, örmény nyelvű mellék-

let a nyugati diszpóra örményeit szólítja meg. Az „*Armenia*” hasábjain korabeli irodalmi élet kiválóságai, haladó gondolkodású író, költő nemzedék hallatja hangját, akik az armenizmus ideológiai irányzatának megfogalmazói, hirdetői lettek.

Az Erdélyi Örmény Múzeum Szamosújvár megalapításának gondolatával Szongott mozgalmat indít annak megvalósítására, bekapcsolva Erdély örményeit az anyag-gyűjtésbe, de ugyanakkor a kezdeményezés anyagi támogatásába is. A megnyitó ünnepséget, amelyre 1907 febr. 16-án került sor, sajnos már nem érthette meg, hiszen egy hónappal korábban elhunyt. A szamosújvári örmény főtemplom kriptájába temették, de dr. Bánai Elemér szavait idézve: „*minél inkább elvonulnak majd az évek sírhantja fölött, annál inkább fog nőni törekvéseinek jelentősége és a későbbi generáció lelkében az a tudat, hogy mint ember, író és tudós a legkiválóbb örmény emberek egyike volt*”.

A címben jelzett „*tavaszi*” jelző nem véletlen. A megemlékező est Verzár Csongor Garabet vetítettképes úti beszámoló-

jával folytatódott, aki a Rózsatermesztők Romániai Egyesületének tagjaként részt vett a szervezet Japánban tartott világkongresszusán. A „*felkelő Nap országában*”, a számunkra távoli nép kultúrájával való ismerkedést a meglepődést kiváltó alapszintű japán nyelvi tudása is segítette. El-

mondása szerint a japán nyelv tanulására a japán–magyar nép vélt vagy valós rokonsága készítette. A „rokonlátogatásra” szóló felhívás és *szake* kóstolgtatás helyett a szervezők csak egy szerény rékási pincében kiforrt vörösbor melletti beszélgetésre hívták a résztvevőket.

Mária a gyermek Jézussal

3,63 méteres bronz szobor a budai vár Dunára néző középkori pillérére

Klukon Edit zongoraművész nő elgondolása alapján, öt év előkészítést követően érvényes építési engedélyt kapott az Immaculata Alapítvány a Köztéri Szobrok Emeléséért egy 3,63 méteres bronz szobor felállítására a budai vár Dunára néző középkori pillérére. A szobor *Mátyássy László* csodálatos műve: Mária a gyermek Jézussal. A megvalósítást segíti elsősorban az örmény származású *Dávid Katalin* művészettörténész, mariológus és *Erdélyi Zsuzsanna*, hazánk másik nagy asszonya, néprajztudós, folklorista. A megvalósítást támogatják egykori köztársasági elnökeink, a várkerület polgármestere, a vári építkezések kormánybiztosa és számos neves és névtelen adakozó, akik valamennyien úgy találták, hogy „Budapest népének, függetlenül attól, hogy ki mit vall, kiben hisz, ez a veretes Mária szobor spirituális erőt sugároz, s az oly annyira vágyott belső nyugalom ígérését hordozza. Nemcsak nekünk magyaroknak, hanem mindenkinek, aki hozzánk téved és föltekint a vár fokára. Fölragyog a magasban az Anya alakja, a sajátja éppen úgy, mint az emberiiségé.” (Erdélyi Zsuzsanna)

Kérünk mindenkit, *különösen magyarörmény testvéreinket* (a szerk.), támogassák e szép kezdeményezést, hogy reményeink szerint ez év őszén már valóban álljon a szobor a vár fokán: Mária a gyermek Jézussal!

Technikai adataink:

adószám: 18264753-2-43

banksz.sz: Reiffeisen Bank

12011265-00175632-00100009

e-mail: mariaszobor@gmail.com

kuratóriumi elnök: Klukon Edit

Kérjük az adományozókat, hogy címüket, adószámukat közöljék, mert az alapítvány csak így tudja kiállítani a megfelelő igazolásokat!

Immaculata Alapítvány

Gyarmati Béla

Karácsony János örmény katolikus pap és az erzsébetvárosi Lukácsok

Érdekes néha visszalapozni a Füzetek régebbi számaiba (ami ma az internet révén igen egyszerű), mert olyan dolgokra lehetünk figyelmesek, amiket megjelenésükkor nem tudtunk kellően értékelni. Számomra meglepetést keltett, amikor a Bálint Júlia által az egykor volt örmény papokról írott nagyszerű sorozatát böngészve az erzsébetvárosi katedrális létrejöttében nagy érdemeiket szerzett Karácsony Jánosról írottakat olvastam. A közlemény megjelenése óta ugyanis kissé megismertedtem az erzsébetvárosi Lukácsok XVIII. századi történetével, ezért úgy gondolom, pár aprósággal ma már én is hozzá járulhatok e szép emlékeztető, de kevéssé ismert származású pap történetéhez. E kiegészítéseket két okból tartom fontosnak. Egyfelől, mert e Karácsonynak semmi köze sem a szintén örmény Snorkian/Gratianus/Crăcunean/Karácsony családdhoz – akinek a leszármazottaként Erzsébetvárosban egy másik Karácsony/Karácsonyi János (1739-1769) is működött örmény katolikus papként, azonos korszakban! – sem a Zerif családból származott azon paphoz, aki a Zerif János helyett – nagyapja keresztneve alapján – szintén Karácsony Jánosnak nevezte magát (1739-1769) és szintén Erzsébetvárosban volt örmény katolikus pap, ő azonban a „miénknél” korábban! Ezek a névváltoztatások mutatják, hogy akkoriban egyáltalán nem volt ritkaság, hogy egy hívő lélek felvegye a Karácsony nevet.

Másfelől, fontosnak tartom ismertetni, hogy a mi Karácsony Jánosunk bizony a szívemnek kedves erzsébetvárosi Lukácsok közé tartozik! A rejtély magyarázata az Erdélybe betelepült örmények XVIII. századi névhasználati szokása. Ennek lényege, hogy nem ismerték a nálunk addigra természetes családnév fogalmát: a gyermekek keresztnevéhez, ha szükségét látták, atyjuk keresztnevét (vagy valami alkalmas ragadványnevet) téve biztosították az egyértelmű megkülönböztethetőséget. Az örmények elmagyarosodása során ezek az apai keresztnevek sokszor családnévvé merevedtek, azt eredményezve, hogy egy atyának különböző leszármazottai különböző (család)nevű családok őseivé váltak.

A Karácsony keresztnev mára kikopott az életből, pedig a Szilveszter ma is, nálunk is előfordul. Az erzsébetvárosi Lukácsoknak volt azonban egy 1689–1763 közt élt Lukács Karácson nevű elődje, aki az utóbb nemességet szerzett Jakabnak (*1691) és Miklósnak (*1693) egyik idősebb bátyjaként született. (Úgy tudjuk, velük együtt egy családból nyolc fiútestvér érte meg a serdülő kort.) Erről a családtörténeti irodalomban kevéssé ismert Lukácsról (aki Lukácsfi néven is szerepel), tudjuk, hogy Ebesfalván született. Mivel Lukács Karácson Gyergyóban lett kereskedő, ezért érthető, hogy 1719-ben oda is házasodott. Ő volt az, akinek közszereplését így örökítették meg a korabeli feljegyzések: „*a gyergyószentmiklósi örmény templom építési bizottságának át-*

tó például borospincékben, hiszen miután az anyagot nyolcszáznegyven fokon beégettük, nagyon jól ellenáll a korrózióknak. A gőzök sem tudnak kárt tenni benne, hiszen az alapul szolgáló vörösréz és a zománc között kötés alakul ki, amit kalapáccsal is nehezen lehetne megbontani. E tulajdonságai miatt épületek, burkolatok, belső falrészek díszítésére is kiválóan alkalmazható. Fontos szempont az is, hogy mivel kézzel készítették a darabok, minden esetben egyedi lesz a végeredmény.

– Van különlegesen emlékeztető darab az ön által elkészítettek közt?

– Persze, több is. Egyszer például Gérard Depardieu-nek is készítettem boros dobozt. Az köztudott, hogy a színész borászattal is foglalkozik, egy ismerősöm pedig kapcsolatban áll vele, így jutott el hozzá az alkotásom. Azonban ez nem több egy emlékeztető történetnél. Úgy gondolom, végzem a feladatom, alkotok, aztán a kész művek bárhová kerülnek, jó helyen lesznek. Ha olyan emberhez kerül, aki szereti, akkor nem számít, hogy egy hírességről vagy egy teljesen hétköznapi emberről van szó.

– A ma divatos modern, minimalista trendek mellett miért tartotta fontosnak azt, hogy a konzervatívabb, tradicionális irányzatokban alkosson?

– Mert ez bennem van és kikívánkozik. Ez ennyire egyszerű. Valószínűleg a családból hoztam magammal, talán az ősök követelik, hogy ne forduljak el a hagyományaink felől. A magyar témákat nem lehet figyelmen kívül hagyni. Mivel erdélyi származású vagyok, Erdély hagyományvilága, szimbólumai, népmesei motívumai állnak hozzám a legközelebb. De szívesen készítek címereket is, megalkottam már például a két anyagos nagycímert és a jelenlegi magyar címert is. A magyar történelemmel kapcsolatos legnagyobb munkám a Nagy-Magyarország a

hatvannégy vármegyével s azok címereivel, aminek az elkészítése fél évig tartott.

– Tehát nemcsak tárgyi művészetet, hanem ideológiát is ad az alkotásaival.

– Tudjuk, hogy vannak helyek, ahová, ha bevinnék egy címert, „magyarkodással” vádolnának. Én nem magyarkodom, én magyar vagyok. A művészetemet nem tudom, és nem is akarom elválasztani az értékrendemtől.

– Ezért is tervezi már régóta a Képes Krónika feldolgozását?

– Régóta nagy vágyam, hogy elkészíthessem a Képes Krónika tűzzománc feldolgozását. Ez a terv talán most körvonalazódni látszik, hiszen – bár az anyagi forrásoknak mi is híján vagyunk – sikerült felvennem a kapcsolatot a Nemzeti Múzeummal is. Szerencsére mostanában mindenhol azt látom, hogy örömmel fogadják a hasonló elképzeléseimet, ami annak bizonyítéka, hogy a kultúra, a művészet közelít az ember felé. Nagy öröm ez, bár ennek a kettőnek már régen egy egésznek kéne lennie. A tűzzománcról azonban sokaknak még így is kevés fogalmuk van. Pedig a magyar Szent Koronán mi van? Tűzzománc. Éppen ezért a másik nagy célom, hogy tudatosítsam ez emberekkel: a zománcozás is történelmi kincsünk.

– Mondhatjuk hungarikumnak?

– Tenni kell még érte, de mondhatjuk. Úgy gondolom, hogy a technikának van olyan részlete, ami lehetne hungarikum. Vegyük például az úgynevezett erdélyi zománcot. Az elnevezés nem az anyagra vonatkozik, hanem magára a készítési eljárásra. Ez egy olyan technika, amit régen erdélyi mesteremberek alkalmaztak nyergek díszítésére. A tűzzománcozásnak annak idején volt neve a Kárpát-medencében. Hozzuk vissza a köztudatba, ismertessük meg az emberekkel, és legyünk rá büszkék!

(Demokrata, 2012. június 13.)

Tallózásaim – Bálintné Kovács Júlia rovata

Hollósy Kornélia, a „magyar csalogány”

(1. rész)

Emlékkönyvbe

Egy nép lakik túl tengeren,
Hol délre lejt az Álpok alja,
Hol fűszeres völgy, rónaság
Az erdős Appennint uralja:
Hajdan dicső nemzet, ma rab; –
S hogy lánc csörgését ne hallja:
Énekek űzi bús nesztét,
S az érc igát enyhíti dalja.
Oh, hát dalolj nekünk!...

(1857. máj. 1.)

Ezeket a sorokat Arany János írta a szabadságharc leverése után, az olaszokkal azonosítva magyar népünket.

Származása és ifjúkora

Hollósy Kornélia 1827. április 13-án jött világra családja gertenyesi birtokán Korbuly Bogdán és Csasz Mária Magdolna tizenegyedik, utolsó gyermekeként. Mindkét szülője örmény származású volt; a Korbuly család tetemes vagyónából szívesen adakozott a színjátszásra is, a Csasz családból neves professzorok származtak. Korbuly Bogdán és Csasz Mária tizenegy gyermekéből öt fiú volt. Csasz Mária legkisebb leányának, Kornélia Juliannának a születésébe belehalt. A tizenegy árván maradt gyermeknek anyára volt szüksége, ezért Korbuly Bogdán hamarosan másodszor is megnősült: a szintúgy örmény vérből való Lászlóffy Rebeka személyében talált új anyát gyermekeinek. A család gondtalan, boldog és anyagilag biztosított életet élt a gertenyesi birtokon. 1832-ben az uralkodó nemesi rangot adományozott Korbuly Bogdán és minden leszármazottja részére: a család ekkor nevét a magyaros hangzá-

Hollósy Kornélia (1827. ápr. 13.–1890. febr. 10.)
(Kovács Mihály festménye)

sú Hollósyra változtatta, nemesi előnevüket gertenyesi birtokuk után választották.

Hollósy Bogdán, magasabb szintű oktatást akarván biztosítani leányának, tizenegy éves korában a temesvári apácák iskolájába íratta be Kornéliát. A fiatal leány már ekkor kitűnt a többiek közül szép énekhangjával és zongoratudásával. Énektanára, a bécsi operaház kiöregedett tenoristája, Zimmermann felfigyelt adottságára, és különórák keretében kezdett foglalkozni vele. A tanár felhívta az édesapa figyelmét is leánya tehetségére, s a további

taníttatást, képzést ajánlotta. Hollósy Bogdán azonban hallani sem akart erről: az énekesnői pálya egy nemesi származású leány számára lealacsonyítónak számított, azonfelül a családfő szép jövedelme és jelentős vagyona miatt nem látta szükségesnek, hogy bármelyik leánya is dolgozzék. Maga Kornélia azonban énekesnői pályafutásról álmodott, ezért miután tizenöt éves korában befejezte tanulmányait, ismét édesapjához fordult ez ügyben. Elhatározását családtagjai is támogatták, így a családfő végül engedett leányának: egy tanulmányi út fedezésére kiadta anyai örökségét és a hozományra szánt összeget. Kornélia kérésére sógora egyik idősebb nőrokona, sóskúti Szabó Johanna kísérte el. Legelőször Bécsbe mentek, ahol Kornélia jelentkezett az udvari opera későbbi igazgatója, Matteo Salvi tanítványának.

1843 őszétől kiképzése Milánóban folytatódott Francesco Lamperti irányításával, két éven keresztül. Növendéki ideje végét egy énekmeisteri bizottság előtti vizsga jelentette, amit teljes sikerrel tett le.

Énekesi pályájának kezdete

Hollósy Kornélia először Korfun lépett fel a nyilvánosság előtt 1843-ban: Giuseppe Verdi Ernani című operájában Elvira szerepét énekelte. Két hónapi szereplés után a torinói opera énekesnek hívta a városba. Ott figyelte fel rá a híres, német származású Henriette Carl, aki egy olasz alkalmi operatársulatot szervezett bukaresi vendéggjátékokra. Az énekesnő megnyerte társulatának Hollósy Kornéliát, és három hónapra szerződtette. Bukarestben több operában is éne-

kelt; búcsúünnepségét 1846. április 18-án tartották, ennek keretében egy olasz és egy német nyelvű verset is írtak tiszteletére.

Bukarestből hazatért az olasz társulattal, hogy az erdélyi közönség előtt is énekeljen. A magyarok először 1846. június 4-én láthatták Vincenzo Bellini operájában, az Alvajáróban. A felemelt jegyárakból származó bevételt a Gyárvárosi kisdudóvá javára ajánlotta fel a társulat; és további két előadásból befolyt összeget is jótékony célokra szenteltek. A Pesti Divatlap elismerően vélekedett az énekesnőről, méltató cikkek sora jelent meg róla országszerte; Hollósy Bogdán azonban kitarított azon nézete mellett, miszerint az énekesi pálya nem egy nemesi kisasszonynak való. Leánya elrettentésére számos történetet elmondott bukotti énekesnőkről és arról, hogyan rekeszti ki a társadalom az erkölcsetlennek ítélt asszonyokat. Kornélia művészi elhivatottságát édesapja intő szavai nem tudták megintatni; nyáron Pestre utazott abból a célból, hogy egy rövid rokoni látogatást követően folytathassa itáliai szereplését. A fővárosban anyai nagybátyja, az orvosprofesszor-ként dolgozó Csasz Márton biztosított neki szállást, aki egyben arra is rávette, hogy itá-

liai útját megelőzően lépjen fel a pesti közönség előtt a Nemzeti Színházban. A színház vezetése beleegyezett a vendégszereplésbe, így 1846. július 23-án bemutatkozhatott a főváros előtt mint Gaetano Donizetti Lindája, női partnere pedig az olasz alténekes, Marietta Alboni volt. „A hazai újságírók Hollósy tiszta csengésű hangját és színpadi játékát dicsérték. Még azt is megbocsátották neki, hogy az idő rövidsége miatt nem magyarul, hanem

Lonovics-Hollósy Kornélia. *Illustráció a Vasárnapi Újság, 1856. évi 3. számából.*

olaszul énekelt.” A közönségsiker láttán és a sajtó nyomására augusztus 24-én a Nemzeti Színház szerződtette Hollósy Kornéliát.

Ettől fogva rendszeresen szerepelt egészen első visszavonulásáig. Nevéhez nemcsak az opera, hanem különböző jótékonyági akciók is fűződtek. 1846 októberében részt vett a Liszt Ferenc által adott hangversenyen, amit a József árvaház javára szerveztek. Közreműködött a gyermekkórház, a Pesti Jótékony Nőegylet, a Pest-budai Hangszegylet megsegítésére, a sváb-hegyi kápolna felépítésére és a Magyar Nemzeti Múzeum fásítására szervezett előadásokon. A forradalom és szabadságharc idején évi fizetésének három százalékát felajánlotta a honvédségnek és a Nemzeti Bank létrehozására. Az adománygyűjtő előadásokra a meghívást örömmel fogadta: fellépett a gróf Zichy Karolina szervezte ünnepségen, melyen mellette játszott még Liszt Ferenc és Joachim József is. 1848. július 12-én tagja volt annak a női küldöttségnek, amely Kossuth Lajost éllette előző nap elhangzott beszéde okán. A szabadságharc kitörése miatt a színházi előadások és látogatók száma drasztikusan lecsökkent, az utolsó operabemutatót december 16-án tartották. Hollósy Kornélia – jóformán egyedüliként – az osztrák megszállás alatt is színpadra állt, amit a Pesti Hírlap tréfásan szóvá is tett. 1849. április 12-én a magyar felszabadító csapatoknak adott díszelőadáson Hollósy Kornélia Tompa Mihály egyik versét énekelte el; a továbbiakban pedig fellépett a kormányzó-elnök előtt és az ostromban megebesült katonák megsegítésére adott operastelen is.

A világosi fegyverletétel után a színházi életben is jelentős változások történtek: a magyaros, hazafias darabokat betiltották, minden előadás előtt eljátszották a császári himnuszt, a Nemzeti Szín-

ház élére a császárhű báró Augusz Antalt állították. 1849 elején Hollósy Kornélia legfőbb riválisa, Schodelné Klein Rozália a kormányt követve távozott a fővárosból, a fegyverletétel után pedig visszavonult. Ily módon Hollósy Kornélia vetélytárs nélkül lett a színházi élet első számú koloratúr dívája – épp ez okból kifolyólag váltott ki nagy megdöbbenést és értetlenséget távozása. A színház elhagyására általában két indokot szoktak felhozni: az egyik szerint Hollósy Kornélia külföldi fellépésekkel kívánta megszerezni a férjhezmeneteléhez szükséges hozomány összegét, a másik szerint az osztrák hadifogságban sínylődő fivérét próbálta meg kiszabadítani. Bátyja, a honvédtisztként szolgáló Hollósy József az aradi várbörtönben raboskodott; először halálra ítélték, később a döntést börtönbüntetésre módosították. A Hölgyfutár című lap így írt Hollósy Kornélia távozása kapcsán: „Ha hazáját szereti, ha a közönséget méltányolja, mely őt érdeme szerint bálványozza, úgy valóban megtehetné azt az áldozatot, hogy utazási szándékáról legalább a legközelebbi évre lemondana.” A búcsúelőadást 1850. március 23-án rendezték, megjelent rajta báró Julius Jacob von Haynau és helyettese, herceg Franz von Liechtenstein altábornagy is. A műsor nyitányaként Hollósy Kornélia Petőfi Sándor Ez a világ milyen nagy... kezdetű versét énekelte.

1850–1851 folyamán Hollósy Kornélia elősorban Bécsben és Varsóban lépett fel. A bécsi udvari színházban maga I. Ferenc József magyar király is meghallgatta; a varsói közönség nemcsak az operaelőadások, hanem a hangversenyek alkalmával is ünnepelte. A lengyelek körében valóságos kultusz alakult ki személye körül, magyarul előadott darabjai aratták a legnagyobb sikert. Neve hamar elterjedt a zene világában; egyaránt

kapott holland, orosz és olasz felkéréseket is. 1851 augusztusában Hollósy Kornélia, elutasítva a felkínált fényes lehetőségeket, a magyarországi visszatérés mellett döntött.

1851. szeptember 17-én lépett ismét a pesti közönség elé; ez alkalomból megtelt a színház, a sajtó és a nézők egyaránt kitörő lelkesedéssel fogadták. A Nemzeti Színház újabb, ezúttal két hónapos szerződést kötött vele – ennél hosszabb időtartamra ek-

kor Hollósy Kornélia nem volt hajlandó elkötelezni magát, tekintettel küszöbön álló házasságára. Fellépett a szabadságharc leverése óta először Magyarországra látogató uralkodó fogadásán a Várban.

1852 áprilisában a művésznő hazautazott édesapjához és nevelőanyjához, hogy előkészüljön az esküvőjére.

(Hollósy Gerti, *Ellenszék*, 2012. jan. 7.)

Folytatjuk

Erdélyi Magyar Breviárium

Czirják Árpád

Kinek tele a marka, még barátjával sem foghat kezét

A tömegtájékoztató nagyjából mindenhol állami monopólium. Még a valamirevaló demokráciákban is a hatalmon lévőknek messze ér a kezük, a háttérből nagyszerűen tudnak mindent irányítani. Egy-egy párt összeomlásakor a romokon való torzszalkodás, egymás szennyeseinek kitergetése sokszor fényt derít a valóságra. Azok, akik a társadalmi életben tapasztalható hibák, visszaélések orvoslására vállalkoztak, igen sok esetben megvesztegetett érdekembereknek bizonyulnak. Ennek ellenére pártok nélkül nincs politika és propaganda nélkül nincsenek pártok.

A vallástalan emberek az egyházak misztériós tevékenységét afféle vallásos propagandának tekintik. Különösebb érdeklődést azért nem mutatnak eziránt, mert számot tevő tétől nincs szó, a hitterjesztés költsége a kortes-hadjáratok kiadásaihoz viszonyítva nevelésesen elenyésző. Valóban így van. A hit átadása egészen más természetű. Nem lehet másoknak úgy átnyújtani, mint ahogy a politikus betáplálja a polgárokból programját, a hitet nem lehet, úgy beadni, amint az orvos fecskendővel beoltja a beteget. A hitet

nem lehet úgy megmagyarázni, mint ahogy a tanár felvázolja tanítványainak a matematika tételeit. A hitet bizonyítani sem lehet úgy, mint az okos ügyvéd a kételkedő törvénybíró előtt a vádlott ártatlanságát igazolja.

Amikor misszióról hallunk, általában a távoli világrészekre gondolunk, ahol a hittérítők nagy erőfeszítéssel hirdetik Krisztus tanítását. Az az érzésünk, hogy az evangelizációs munka nagyon is periferikus jellegű, hiszen Európán kívül, a messzi idegenben folyik. Kontinensünk mindig is a kereszténység melegágya volt. Évszázadokon át küldte az igénytelen, de bátor hírhirdetőket a világ minden tájára. Lassan az a tudat érelődött meg az emberekben, hogy Európa nemcsak ipari cikkeket, műkincseket, a festészet, szobrászat alkotásait, hanem az evangéliumot is exportálta az új világnak. Időközben azonban a gyarmati világ lerázta magáról Európa igáját. A felszabadulás az önrendelkezésen túl azt is jelentette, hogy az egykori elnyomottak nem kértek többé a gyámkodásból.

Kijelentették, hogy szükségük van az európai cikkekre, modern gépekre, de nincs

szükségük az Európából küldött kereszténységre. A „Made in Európa” feliratot viselő kereszténység értékét veszítette a harmadik világ piacán. Nem akarom a kereszténységet cáfolni – nyilatkozta annak idején Gandhi –, de az a véleményem, hogy amit Európa magáévá tett a kereszténységből, az a tagadása a hegyi beszédnek. Ha a keresztények olyanok lennének, mint amilyen a Bibliájuk, India rövidesen keresztény lenne. Feltehetjük magunknak a kényelmetlen kérdést: vajon milyen kereszténység az, amelynek földjén világháborúk, ateizmus, koncentrációs táborok, egymást gyűlölő és leigázó egyházak keletkeztek.

Mekkora a távolság az evangélium forrása és a XX. század között és mégis az a könyv, amely mézcsepp a szájnak és keserűség a gyomornak, mindig hitelesen megőrizte az üzenetet, Isten ígését. Nem elég, ha a könyvkiadók a Biblia eredeti szövegét szavatolják, azt az olvasónak kell hitelesítenie, megélt formában továbbadnia.

Európa keresztényei ne azon töprengjenek tehát: hogyan juttathatnák az evangéliumot idegen kontinensekre, ott már sok helyütt megtalálható egy európainál talán igazibb kereszténység. Az evangélium itthon, Európában kerül egyre nagyobb veszélybe.

Bálintné Kovács Júlia rovata

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (37. rész)

131. Száva Antal, Csíkszépvezén született 1845. április 13-án. Pappá szentelésének időpontja nem pontosan ismert: 1874. aug. 7. (1870?). Szolgált: Gyergyószentmiklóson, Székelyudvarhelyen, Kolozsváron és Csíkrákoson volt káplán, 1878–1880: Szőke-

Szent Ferenc fiainak nem kell többé világgá menniük, itthon kell misszionáriusokká lenniük. De hogyan? Ez az ő titkuk. Mi, kívülállók csak annyit látunk, hogy kezét és szívét rajzolnak egymás mellé. Szerintük a két testrészt elválaszthatatlan és egyik a másik után igazodik. Egyszerre mindkettő nem lehet sem üres, sem tele, akinek tele a marka, annak üres a szíve és még kellemetlenebb, hogy embertársának kezét sem tud adni.

Simon Jukundián

Ferenc-rendi pap-tanár, zenetudományi író 1813. április 29-én született Csíkszentkirályon. Csíksomlyón és Bécsben tanult. Volt hitszónok, tanító, tanár, tanítóképző intézeti igazgató Csíksomlyón, ugyanitt tartományfőnök is. 1893-tól haláláig Nagyszébenben működött. A korszerű erdélyi tanítóképzés egyik megalapítója. 1869-ben adta ki énekeskönyvét, melynek Kájoni János nagyszabású énekgyűjteménye, a *Cantionale Catholicum, Régi és új, deák és magyar ájtatos egyházi énekek ...* (1676) volt az alapja. Ebben mintegy 97, a nép ajkáról gyűjtött éneket is közölt. A mű Kolozsváron jelent meg, címe: *Katolikus egyházi énekeskönyv*. Simon Jukundián 1894. április 22-én hunyt el Nagyszébenben.

falván, 1881–1894: Ákosfalván volt lelkipásztor. Aránylag fiatalon, 1899. augusztus 31-én hunyt el.

132. Szenkovits Béla, Szászdányán (Kisküküllő vármegye) született 1845. június 25-én. A gimnáziumot Marosvásárhe-

lyen és Székelyudvarhelyen, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Elég sokára szentelték pappá: 1892. július 12-én. Szolgált: Nyárádköszvényesen, 1893: Kézdiszentkereszten, 1894: Nagykászonban, 1895: Csíktaplocán káplán, majd 1898: Királybányán, 1900: Kidén lelkipásztor. Meghalt 1907. február 11-én.

133. Szentpétery András, Gyergyószentmiklóson született 1914. január 7-én. A gimnáziumot Gyulafehérváron végezte. Pappá Székelyudvarhelyen szentelték 1940. június 29-én. Szolgált: 1940: Kézdiszentkereszten, 1942: Gyergyóremetén, 1945: Zetelakán káplán, 1946: Györgyfalván lelkipásztor. Meghalt 1971. június 29-én.

134. Szentpétery János, örmény szertartású. Erzsébetvároson született 1845. március 27-én. Pappá szentelték 1869. április 3-án. Szolgált: Gyulafehérváron, Csíksomlyón és Brassóban, mint gimnáziumi tanár. 1882–1900: Gyergyószentmiklóson plébános. 1900–1903: Kolozsváron státusi tisztviselő. Meghalt 1903. április 5-én.

135. Szócs Csaba Születés helye és ideje: Gyergyószentmiklós/Ditró, 1982.08.02. A közeppiskolát Ditróban, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron a Hittudományi Főiskolán végezte. Gyulafehérváron szentelte pappá 2007. június 24-én Dr. Jakubinyi György érsek.

Az interneten azt olvashatjuk, hogy: Teológiai tanulmányok: SIS, BBTE. Egyéb tevékenységek: 2007–2009: Marosvásárhely – Keresztelő Szent János (belváros) – segédlelkész, 2009–2010: Kolozsvár – Szent Mihály (belváros) – segédlelkész. Szolgálati helye: Kolozs 2012. június 23-án, a Világosító Szent Gergely búcsún, Szamosújváron ő

mondotta a szentbeszédet az örmény katolikus székesegyházban, amelyet a Füzetek 185–186. számában meg is jelentettünk.

136. Temesvári Gergely, Gyergyószentmiklóson született 1822. március 3-án. A gimnáziumot Csíksomlyón, filozófiai és teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve: 1845. április 23. (16?). Szolgált: Székelyudvarhelyen tanár és subregens, majd 1849: Csíkszentmártonban és Kapnikbányán káplán. 1850: Oláhláposon, 1855: Bodzán, 1857: Törösváron, 1864: Verestoronban, 1865: Aranyosbányán, 1875: Zalatnán adminisztrátor, 1876: Mócson, majd Szarvaskenden plébános. Magyarszarvaskenden halt meg 1888. július 3-án.

137. Temesváry János dr., Szamosújváron született 1857. február 8-án. A gimnáziumot Szamosújváron, Nagyszebenben és Gyulafehérváron, teológiai tanulmányait Bécsben a Pázmáneum növendékeként végezte. Pappá szentelve: 1880. február 25-én. Felmentelése után Gyergyószentmiklóson tanít az elemi iskolában, majd Gyulafehérváron a püspökségen káplán és levéltáros. Ezt követően Nagyszebenben káplán. 1882-től: Székelyudvarhelyen, Gyulafehérváron, Aradon, Zomboron, Szamosújváron gimnáziumi tanár. Budapesten halt meg 1936. október 15-én. Munkái: *Erdély választott püspökei* (1618–1695). Szamosújvár 1913. *Erdély középkori püspökei*. Kolozsvár 1922.

A Magyar Katolikus Lexikonban ezt olvashatjuk:

Temesváry János (Szamosújvár, Belső-Szolnok vm., 1857. febr. 8.–1922. aug. 10. után); történetíró. – A gimnáziumot 1867-től Szamosújvárt (örményül), 1870-től Nagyszebenben, majd 1872–74: Gyulafehérvárt, a teológiát 1874–78: a Pázmáneumban végezte, Bécsben 1878: doktorra avatták.

Gyergyószentmiklóson tanító, 1879: tisztviselő az erdélyi püspöki irodán. 1880. II. 25: pappá szentelve, segédlelkész Nagyszebenben. 1882 őszén a székelyudvarhelyi r.k. gimnázium tanára. 1883: Kolozsvárt egyetemi hallgató 1886: bölcsészdoktori és történelemlatin szakos tanári oklevelet kapott. Tanár a gyulafehérvári főgimnáziumban. 1886–1888. XI. 9: az Alsó-Fehér vármegyei Történelmi Társaság főtitkára. Állami szolgálatba lépett, 1889: Aradon, 1891: Zomborban, 1895: Szamosújvárt tanár. 1907: a szamosújvári örmény múzeum igazgatója. Egyháztörténeti tanulmányai főként újságokban jelentek meg. – Fontosabb munkái: II. Gejza magatartása a pápaság és császárság második küzdelmében. Bölcsészdoktori értekezés. Szamosújvár, 1886. – Az alsó-fehérvármegyei történeti, régészeti és természettudományi társaság évkönyve. 1. évf. Szerkesztette. Kolozsvár, 1888. – A magyarörmény nemes családok címerlevelei. Szamosújvár, 1896. – A szamosújvári Rubens-kép. Uo., 1900. (Különnyomat.) – Öt erdélyi püspök rangemlése. Kolozsvár, 1910. – Csikmádifalvi Szentandrás István erdélyi püspök. Uo., 1912. – Erdély választott püspökei (1618–1695). 1-2. köt. Szamosújvár, 1913–14. – Erdély középkori püspökei. Kolozsvár, 1922. – Az erdélyi püspökök címerei. Bp., 1930. – Manzador Pius erdélyi püspök élete és irodalmi működése. Bp., 1931. – Hét erdélyi püspök végrendelete. Kolozsvár, 1931. – Adalékok az erdélyi jezsuita rendházak eltörlésének történetéhez. Hely és év nélkül.

138. Theodorovich Mihály dr. (Todorovics Der Minas Thoroszjan), apostoli vikárius és erdélyi örmény szertartású főesperes 1721-től haláláig 1760. január 3. (2.?) szentszéki kinevezéssel. Gyergyószentmiklóson született. A gimnáziumot Besztercén és Szamosújváron végezte. Szolgált: 1736-ig szamosújvári plébános,

1753: alesperes. Mária Terézia 1758-ban kinevezte örmény püspököknek, de Dániel Tódor királyi örmény tanácsos megakadályozta a kinevezés végrehajtását. A mechtaristák szamosújvári kriptájába temették.

139. Theodorovics Simon (Der Simeon Thoroszean), örmény szertartású. Kolozsváron (1726) a SJGA-n tanult. Szolgált: 1726–1753 Gyergyószentmiklóson plébános, és ott maradandót alkotott. Ma is hálásan gondol rá az örménymagyar közösség.

Ezt érezhetjük az alább idézett beszámolóból is, amit a világhálón találtam.

A templomépítés legfőbb szorgalmazója Theodorovich Simon volt, akit 1726-ban neveztek ki a gyergyói örmények plébánosává. Hamarosan kijelölték a templom helyét és elkezdtek az építkezés költségeinek gyűjtését. A szükséges összeg legnagyobb részét a különböző örmény társulások (Szentháromság Legény Egyesület, Boldog Asszony Tímár Társulat, Szent István Társulat) biztosították, de majd minden örmény család hozzájárult az építéshez adományaival. (Az adományozók listája megtalálható az 1734-ben Theodorovich Simon által örményül írt, majd Szongott Kristóf által lefordított emlékkönyvben.)

1730. április 25-én fogtak hozzá a fakápolna lebontásához, s az új templom falai már 1733-ban készen álltak. (...)

Mielőtt a hajóba lépne egy újabb örmény nyelvű emléktáblát láthatunk, melynek szövege megközelítő magyarsággal így szól: „Épített ezen szentély az örmények 1182. évében, azaz 1733-ban Gyergyó örmény népe által Simon Tor. plébános úr és János tisztelendő úr, Ákonc Tódor egyházi előjáró, Lázár Ohanján főbíró idején, azok által, kinek nevét följegyezték ezen templom aranykönyvébe. Tudd és olvasd, és értünk irgalomért könyörödj! Ámen”.

Folytatjuk

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
Kettős könyvvitelt vezető egyéb szervezet
egyszerűsített beszámolójának mérlege, 2012

Adatok e Ft-ban

Sorsz.	Tétel megnevezése	Előző év	Előző évek módosításai	Tárgyév
1.	A. Befektetett eszközök (2.+ 4.+ 6. sor)	483		399
2.	I. IMMATERIÁLIS JAVAK	120		120
3.	2. sorból: Immateriális javak érték helyesbítése			
4.	II. TÁRGYI ESZKÖZÖK	363		279
5.	4. sorból: Tárgyi eszközök érték helyesbítése			
6.	III. BEFEKT. PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK			
7.	6. sorból: Befektetett pénzü. eszk. érték helyesbítése			
8.	B. Forgóeszközök (9–12. sorok)	2 892		1 482
9.	I. KÉSZLETEK			
10.	II. KÖVETELÉSEK			
11.	III. ÉRTÉKPAPIROK			
12.	IV. PÉNZESZKÖZÖK	2 892		1 482
13.	C. Aktív időbeli elhatárolások			9
14.	ESZK. (AKTIVÁK) ÖSSZ. (1.+ 8.+ 13.sor)	3 375		1 890
15.	D. Saját tőke (16.+18.+19.+20.+21.+22.+23. sor)	3 367		1 890
16.	I. JEGYZETT TŐKE/ INDULÓ TŐKE	2 388		2 388
17.	II. TŐKEVÁLTOZÁS/EREDMÉNY	-114		978
18.	III. LEKÖTÖTT TARTALÉK			
19.	IV. ÉRTÉKELÉSI TARTALÉK			
20.	V. TÁRGYÉVI EREDMÉNY ALAPTEV-BŐL	1093		-1476
21.	VI. T. ÉVI ERED. VÁLLALKOZÁSI TEV-BŐL			
22.	E. Céltartalékok	0		0
23.	F. Kötelezettségek (26.+27.+28. sor)	8		0
24.	I. HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK			
25.	II. RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	8		
26.	G. Passzív időbeli elhatárolások	0		0
27.	FORRÁSOK (PASSZ.) Ö. (15.+24.+25.+26.)	3 375		1 890

Budapest, 2013. 03. 18.

P.H.

dr. Issekutz Sarolta
elnök, s. k.

Pénzügyi beszámoló 2012
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
Kettős könyvvitelt vezető egyéb szervezet
egyszerűsített beszámolójának eredmény kimutatása

Adatok e Ft-ban

Sorsz.	Tétel megnevezése	Előző év alaptev.	E. év v. tev.	Előző év összesen	Tárgyév alaptev.	T. év v. tev.	Tárgyév összesen
I.	Értékesítés nettó árbev.			0	0		0
II.	Aktív.saját teljesítm. értéke			0	0		0
III.	Egyéb bevételek	10 338	0	10 338	3 787	0	3 787
	ebből: -támogatások	1 407		1 407	425		425
	ebből: -alapítói			0			0
	ebből: -központi költségvet.	400		400			0
	ebből: -helyi önkormányzati	8 246		8 246	3 172		3 172
	ebből: -egyéb, ebből 1%	285		285	190		190
IV.	Pénzügyi műveletek bev.	1		1	5		5
V.	Rendkívüli műveletek bev.	0	0	0	0	0	0
	ebből: -támogatások			0			0
	ebből: -alapítói			0			0
	ebből: -központi költségvet.			0			0
	ebből: -helyi önkormányzati			0			0
	ebből: -egyéb, ebből 1%			0			0
VI.	Tagdíjak	134		134	199		199
A.	ÖSSZES BEVÉTEL	10 473	0	10 473	3 991	0	3 991
VII.	Anyagjellegű ráfordítások	7 747		7 747	4 226		4 226
VIII.	Személyi jell. ráfordítások*	125		125	45		45
IX.	Értékcsökkenési leírás	101		101	121		121
X.	Egyéb ráfordítások	1407		1047	1 075		1 075
XI.	Pénzügyi műveletek ráf.-i	0		0	0		0
XII.	Rendkívüli ráfordítások	0		0	0		0
B.	ÖSSZES RÁFORDÍTÁS	9 380		9 380	5 467		5 467
C.	ADÓZÁS ELŐTTI ER.	1 093		1 093	-1 476		-1 476
I.	Adófizetési kötelezettség	0		0	0		0
D.	Jóváhagyott osztalék	0		0	0		0
E.	TÁRGYÉVI EREDMÉNY	1 093		1 093	-1 476		-1 476

Budapest, 2013. 03. 18.

P.H.

dr. Issekutz Sarolta
elnök, s. k.

A kulturális transzfer lehetőségei Örmények Közép- és Kelet Európában

nemzetközi tudományos konferencia programja
Országos Széchényi Könyvtár (2013. április 5-6.)

2013. április 5., péntek

09:30–10:00

Köszöntés: Dr. Boka László (OSZK)

Megnyitó előadás:

Prof. Stefan Troebst (GWZO Leipzig):
Az örmények globális kereskedelmi hálózata a korai középkori Kelet-Közép-Európában

Művelődéstörténet – Szekcióvezető:
Kontler László, CEU, Budapest

10:00–10:20 Armenuhi Drost-Abgarjan:
Az örmény apostoli egyház 1500 éves himnáriuma a nyomtatástörténet perspektívájából Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, Halle

10:20–10:40 Perger Péter: *Misztótfalusi örmény betűi* – OSZK, Budapest

10:40–11:00 Őze Sándor: *Nagy Sándor kapuja: egy apokaliptikus toposz örmény és magyar párhuzamai* – PPKE-BTK, Piliscsaba

11:00–11:30 Vita, Kávészünet

Egyház és teológia – Szekcióvezető: Fröhlich Ida, PPKE-BTK, Piliscsaba

11:30–11:50 Nagy Kornél: *Egyházi unió, katolizáció, rekatolizáció, latinizáció. Az egyházi unió mint integrációs példa az erdélyi örmények esetében* – MTA-BTK-TTI, Budapest

11:50–12:00 Miriam Kartashyan: *Az Örmény Katolikus / Római Katolikus Unió (1742) és nyugati valamint keleti kapcsolatai* – Universität Bern, Theologische Fakultät, Bern

12:20–12:40 Kovács Bálint: *A 17-18. századi örmény missziók hálózatelméleti kutatásának kérdései és lehetőségei* – GWZO, Lipcse

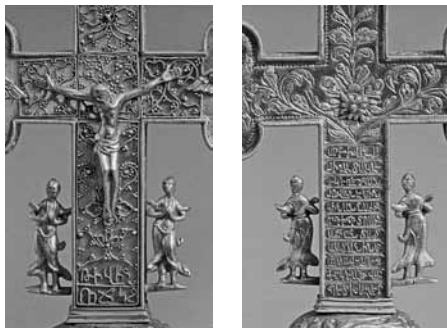
12:40–14:15 Ebéd

Örmények Európa peremén a 19. században – Szekcióvezető: Horváth Sándor, MTA-BTK-TTI, Budapest

14:15–14:25 Pál Judit: *Az erdélyi örmények integrációja a 18-19. században* – Babes-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar, Kolozsvár

14:25–14:45 Anahit Simonyan: *A 19. század végi erdélyi örmény sajtó* – Magyar-Örmény Kulturális Társaság, Jereván

14:45–15:05 Krzysztof Stopka: *Gente Armeni natione Poloni: A 19. századi galíciai örmények identitása* – Uniwersytet Jagielloński Zakład Historii, Oświaty i Kultury, Kraków

Örmény feliratos kereszt, Szamosújvár (Gherla, RO) Örmény katolikus plébánia, 1717

15:05–15:25 Vita; 15:25–16:00 Kávészünet

16:00–17:00

Kiállítás megnyitó:

„Távol az Araráttól – Örmény kultúra a Kárpát-medencében”

– Budapesti Történelmi Múzeum

Csak meghívottak részére! A kiállítás április 6-tól szeptember 15-ig látogatható.

Öv részlet, Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség, 19. sz.

2013. április 6., szombat

A művészet aspektusai a kelet-európai örmények közösségében – Szekcióvezető:
Botos Máté, PPKE-BTK, Piliscsaba

09:30–09:50 Dickran Kouymjian: *Amszterdam és Konstantinápoly között. A nyomtatás hatása az örmény művészetre és társadalomra* – California State University, Fresno

09:50–10:10 Iryna Hayuk: *Az örmény nyomtatás Ukrajnában a kezdetektől a 20. századig* Lviv National Academy of Arts, Lviv

10:10–10:30 Tamáska Máté: *Kultúrák szintézise Szamosújvár városképében* – Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

10:30–10:50 Pál Emese: *Az erdélyi örmények szentkultuszának művészettörténelmi sajátosságai*. Babes-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar, Kolozsvár

10:50–11:00 Vita

Az örmény integráció modelljei a 20. században – Szekcióvezető: Pók Attila MTA-BTK-TTI, Budapest

11:00–11:20 Kránitz Péter: *„A kelet magyarjai”, „Az örmény spjurk Magyarországon az örmény népirtás után* – PPKE-BTK, Piliscsaba

11:20–11:40 Kali Kinga: *Kulturális stratégiák: armenizmus és neoarmenizmus*. ELTE-BTK, Budapest

11:40–12:00 Hakob Matevosyan; *A „lehetetlen” örmények. A magyarországi örmény identitás dimenziói* – Institut für Kulturwissenschaften, Universität Leipzig, Lipcse

12:00–12:20 Konrad Siekierski: *Örmények a mai Romániában. Az ünnepek mint a közösségi identitás létrehozói* Armenian Academy of Sciences, Institute of Archeology and Ethnography, Jereván

12:20–14:00 Ebéd

A konferencia tudományos titkára: Dr. Kovács Bálint (bkovacs@rz.uni-leipzig.de)

Kapcsolattartó: Kádár Krisztina (kadar.krisztina@oszk.hu)

A konferencia díjmentesen látogatható.

A Budapesti Történelmi Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár és a Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas an der Universität Leipzig tisztelettel meghívja Önt

Távol az Araráttól – Örmény kultúra a Kárpát-medencében

című kiállítás megnyitójára
2013. április 5-én 16 óra.

Köszöntőt mond:

Dr. Bodó Sándor
a BTM főigazgatója,
Dr. Sajó Andrea
az OSZK főigazgatója és
Prof. Dr. Stefan Troebst
igazgató-helyettes,
GWZO an der Universität Leipzig

A kiállítást megnyitja:

Dr. Martonyi János
külügyminiszter
és

Prof. Dr. Armenuhi Drost-Abgarjan
Martin-Luther-Universität
Halle-Wittenberg

A megnyitónál közreműködik:
David Yengibarjan,
örmény harmonikaművész

Helyszín: Budapesti Történelmi Múzeum
Budavári Palota E épület
1014 Budapest, Szent György tér 2.

Vákár Tibor

„Örmény” építészet Gyergyószentmiklóson

Már honfoglaló eleinkkel számos örmények telepedett meg a Kárpát-medencébe, az ő jelenlétüket számos helynév is bizonyítja. Bár a történetírás, a betelepülés éveit Apafi Mihály fejedelem uralkodásának idejére teszi, lassú betelepülésük folyamán jelentős számú örmény kolóniák már korábban is megtalálhatóak voltak a Kárpát-medencében.

A nagyobb tömegű betelepülésre, 1672-ben, I. Apafi Mihály fejedelem letelepedési engedélyét követően került sor, mely részeként Erdélybe mintegy hatszáz örmény család érkezett, akiket az örmény történetírás hagyományja, az ősi Ani városából származtat. Az ekkor érkező örmények első hulláma, főleg a határ melletti városokban Csíkszépvíz, Gyergyószentmiklós, Beszterce, Petele, telepedett le, majd innen vándoroltak tovább később Erzsébetváros illetve Szamosújvár településekre.

Az örményeknek Gyergyószentmiklóson való letelepedése nem volt véletlen, a település ugyanis a Moldovával kapcsolatos kereskedelmi útvonal mentén feküdt, nem messze a Pricskén található vámtól, valamint 1607-től – Rákóczi Zsigmond által adományozott – országos vásártartási joggal is rendelkezett, a településnek a Gyergyói medencében betöltött központi szerepét, a hetivásárok is tovább emelték.

A betelepülő családok – a kisebb kereskedelmi torzalkodásokat leszámítva – hamar beolvadtak a település gazdasá-

Vákár Tibor

gi és társadalmi életébe, ennek következtében az országos és hetivásárok jelentősége is emelkedett. Az örmények templomot, iskolát építettek, majd a telekvásárlási és házépítési engedélyek megszerzése után, már Gyergyószentmiklós arculatában is jelentős szerkezeti változásokat hoztak. Nem csoda, hogy Teleki József

1799-ben írt „Úti jegyzése” című leírásában, a mezővárost már „Gyergyónak fővárosa”-ként említi.

A település korabeli kinézetéről sajnos nem maradtak fenn képi ábrázolások –1808-ban majd 1874-ben hatalmas tűzvész pusztította el Gyergyószentmiklóst, a források szerint körülbelül 700 ház vált ekkor a tűz martalékává – így csak az a néhány fennmaradt, az örmények által épített ún. parasztkorok ház tanúskodhat a korabeli épületek típusairól.

A városban megalakult örmény céhek hatalmas ipari és gazdasági fellendülést hoztak a város számára, az örmények gazdasági életének fontos részei többek között a gabona és a borszállítás voltak, jelentős tőkére azonban bőr és a szarvasmarha kereskedelemből tettek szert. Korabeli feljegyzések szerint a Gyergyói örmények évente 40 000 szarvasmarhát adtak el Nyugat-Európa számára, Németországtól egészen Dél-Itáliáig. Ennek az expanzív örmény kereskedelemnek köszönhető, hogy Gyergyószentmiklós már 18-19. században a térség legjelentősebb ipari és gazdasági központja lett.

A növekvő lélekszámú örménység, a gazdasági élet fellendítése mellett, a magával hozott szellemi és anyagi kultúrájával felgyorsította a polgárosodás folyamatát is a városban, ennek köszönhetően, az örmények építkezései jelentősen meghatározták a település ma is látható városias arculatát.

A 18. század második felében jelennek meg, a régi Piac tér területét övező azon épületek, mellyel az örmény kereskedők új építészeti értékekkel gazdagítják a kialakuló város architektúráját. Ezek az építkezések jelentősen átalakítják a régi Piac tér arculatát, a régi boronaházak lebontásával új épületek kerülnek kialakításra. Megjelennek az erkéllyel, magas tetőszerkezettel, stukkókkal gazdagon díszített, széles homlokzattal bíró egyemeletes házak, melyek alsó szintjén, az élénk kereskedést folytató üzlethelyiségek kapnak helyet. A tér É-i oldalán található hosszú homlokzatú, egyen párkányal rendelkező épületsor, a város építészeti arculatának ma is meghatározó része. Az ezzel szemben lévő részen a Teke-rőpataki út két oldalán, a Romfeld ház és a Vákár ház késő klasszicista épületei hangsúlyosan határozzák meg a városból Csíkszereda felé vezető útszakasz kezdetét. Továbbá itt kapnak helyet a város legjelentősebb örmény kereskedőinek épületei is – Bogdán, Bocsánczy, Sáska, Lengyel, Jakabffy, Lázár, Zárug, Lukácsffy, Ciffra, Novák, Kabdebo, Kopacz, Palavits, Merza, Vákár – melyek alkotják 1907-ben városi rangra emelt Gyergyószentmiklós központját.

A tér nyugati oldala épült ki legkésőbb, az itt kialakult házsor legimpozánsabb épülete a Novák féle szecessziós palota, amely ma a Polgármesteri Hivatalnak ad otthont. A nyugati oldali házsor kialakítá-

sával Piac térből Fő tér lesz, melyet az úti leírások Erdély egyik legszebb kisvárosi főterének neveznek.

Az egykor V-alakú térről az Örmény parókiaig vezető útszakasz, az egykori Templom utca volt a város tulajdonképpeni főutcája, melyet az örmény családok házai szegélyeztek. Az útszakasz első részén Dr. Vákár P. Artúr 1908-ban épült emeletes háza emelkedik ki az épületek közül. A korai szecesszió jegyeit magán viselő, félköríves zárterkélyvel rendelkező, emeletes épület érdekessége, hogy az új ház magában foglalja a 18. sz.-ban épült örmény kereskedelmi épület egy részét. Ebben az épületben működött a Kossuth könyvnyomda, valamint Gyergyószentmiklós egyik jelentős sajtótermékének, a Csíkvármegye című újságnak kiadóhivatala. Az épület emellett számos rendezvénynek, színházi előadásnak is helyt adott, amely fontos szerepet játszott az örmény közösség kulturális életében. Az épület az I. világháború alatt Tiszti kaszinóként is működött, itt kötött életre szóló barátságot a háztulajdonos és gróf Bethlen István Magyarország későbbi miniszterelnöke.

Az útszakasz további részén – a Fő térrel ellentétben – nyomokban fennmaradtak a Gyergyószentmiklós örmény épületeinek korábbi elemei is. A 17-18. század fordulóján épült Czárán ház, Gyergyószentmiklós egyik legszebb fennmaradt ún. parasztkorok épülete, amely felújítása után is magán viseli az örmény épületek jellegzetes építészeti elemeit. Az első szinten ma is megtalálható a boltíves – fatáblás ajtó és ablaknyílásokkal rendelkező – utcára nyíló üzlethelyiség, mely az örmény kereskedelem azon korszakára utal, amikor az örmények kereskedelmi tevékenységüket még a ka-

pualjból voltak kénytelenek folytatni. Hasonló késő barokk stílusjegyekkel rendelkezik az emeletes Dobribán és a Kopacz féle ház, melyek homlokzataikkal próbáltak beilleszkedni az utcaképhe.

Az utcakép első szakaszát a katolikus templommal szemben lévő oldalon, a Két híd utca sarkán álló 1733-ban épült Bocsánczy féle barokk és a Kövér féle, nagy copf stílusú kovácsoltvas kapubejárattal rendelkező sarokház zárja le.

Felfelé haladva az utcaszakasz további része az egykori Szentháromság térbe torkollik, melynek végét a 19. sz. fordulóján épített Lázár-Miklóssy féle ház zár le. Az innen nyíló Örmények utcájának túloldalán kapott helyet az 1769–80 között épített örmény plébánia és kápláni épület, amely nagy része az 1874-es tűzvészben megsemmisült. A plébániaépület mai formáját 1912-es restaurálás után nyeri el, a plébánia míves szépségét kiemeli a megemelt timpanonos homlokzat, illetve a boltíves barokk kapubejárát, amivel az eredeti épület hangulatát akarták visszaadni. Az utcának ezt a szakaszát 1770–78 között a Vertán család által emelt emeletes, széles kapubejáróval büszkélkedő ház zárja le, amelyben jelenleg Tarisznyás Márton múzeum működik.

Az Örmények utcáján befordulva jutunk el az örmény hitélet és kultúra szellemi központjához az örmény templomhoz. A Gyergyószentmiklóson letelepedő örmények, többszöri kérelmük eredményeként Ferenczi György esperes-plébánostól 1637-ben megkapták az idegenek temetkezési helyét, ahol Theodorovics Simon plébános felhívására 1730–1734 között, örmény római katolikus, barokk stílusú templomot építettek fel. Az egyhajós keletelt szentélyű templomnak egyetlen É-i oldalkápolnája van, a díszesen párká-

nyozott templomot 1733. augusztus 24-én báró Bajtay Antal erdélyi püspök szentelte fel. A templom barokk vonalvezetésű hangablakos tornyát egy évvel később Lukácsi János saját költségén építette meg. A barokk templombelső gazdag enterieurjét, az örmény hívek adományai révén alakították ki. A templomot övező cintermet az 1748-ban épített, kapubástyákkal ellátott várfal veszi körbe. A tört alaprajzú kőfalból két nyolcszögletű, meredek cserepes sisakkal fedett lőportorony emelkedik ki. A zindellyel fedett kőfal lőréseit idővel befalazták; az egykori lőrések nyomai csak belülről láthatók. A cinterem belső falában lévő kőmélyedéseket kálvária képek, valamint a cinteremben lévő egykori sírok keresztjei díszítik.

Gyergyószentmiklóstra betelepedett örmények jelentősen hozzájárultak a város fejlődéséhez, az általuk létrehozott, változatos stílusjegyekkel rendelkező építészeti örökség ma is a város szerves részének tekinthető. Mindez annak ellenére, hogy az I. és II. világháború következményeként, társadalmi és gazdasági jelenlétük erőteljesen csökkent a városban. Nem szabad elfeledni azonban, hogy Gyergyószentmiklós számára ezeket az eredményeket a két nép, a gyergyói székely és örmény társadalom közös együttélése hozta létre, ezért a múlt emlékeinek megőrzése és fenntartása továbbra is mindkettőjük fontos érdeke.

Szongott Kristóf, armenológus írta egykor: „Példát adtam nektek, hogy a mit én is tettem, úgy cselekedjete ti is. Én megtanultam a hazai nyelvet – tanuljátok meg ti is. Én mindig a haza érdekeit szolgáltam – ezt tegyétek ti is.”

(Elhangzott a Fővárosi Örmény Klubban, 2013. február 21-én)

105 évvel ezelőtt született

Vákár Tibor építész-mérnök

(1908–2002)

Vákár Tibor építész-mérnök 1908. május 14-én született Gyergyószentmiklóson, az Osztrák-Magyar Monarchia egyik legkeletibb városában. Édesapja Dr. Vákár P. Arthúr magy. kir. kormányfőtanácsos, politikus, köztársasági elnök.

Elemi iskoláit – korai érettségére jellemzően – már ötéves korában elkezdte Gyergyószentmiklóson. Középiskolai tanulmányait – az I. világháború miatt kialakult helyzetben több helyen – Csíkszeredában, Marosvásárhelyen, Balatonbogláron és Gyergyószentmiklóson folytatta.

Vákár Tibornak a szülőföldhöz való ragaszkodása azonban mind építészeti, mind művészeti hitvallását egész élete során meghatározta.

A család Budapestre való végleges letelepedése után, középiskolai tanulmányait

a Reáltanoda utcai br. Eötvös József főreáliskolában folytatta, ahol 1926-ban tett érettségi vizsgát. Rajztudása miatt már a Reáltanoda utcai gimnáziumi éve alatt figyelem középpontjába került, 1926-ban a Tehetséges Ifjak Versenyén második díjat, az Országos Középiskolai Rajzversenyen 3. díjat szerzett.

1926-ban a Magy. Kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mérnöki és építész-mérnöki karára iratkozott be, ahol 1926–30 között folytatta építészeti tanulmányait.

A családi tanács határozata ellenére Műegyetemi tanulmányaival párhuzamosan képzőművészet iránti törekvéseit sem mulasztotta el kielégíteni, az iparművészeti alakrajz iskolában Marsovszky és Szőnyi István tanítványaként fejlesztette tovább grafikai tudását. A műegyetemi abszolutorium után, pedig a Magy. Kir. Orsz. Képzőművészeti Főiskolán Benkhardt Ágost növendékékként végzett.

1938-ban dr. Kotsis Iván műegyetemi tanár ajánlására, Karl Störner német építész hívja meg tanulmányútra Németországba, ahol még ez évben Karl Kergl, majd Ernst Hannauer müncheni építészek irodájában nyert állást, itt az új müncheni városnegyedek bérházcsoportjainak tervezése és környezeti városrendezési kialakítása tartozott építészeti feladatai közé.

1939 végén magyarországi munkahelyére – a Központi Városháza Polgármesteri Hivatalának XIII. ügyosztályára – mint városrendező tér vissza. 1940-tól a Budapesti Mérnöki Kamara, majd a Magyar Mérnök és Építészegylet tagja lesz, melyek több esetben delegálják – kiküldött bírálóbizottsági tagként – tervpályázatok elbírálására.

Számos alkalommal szerepel díjnyertes pavilonterve a Budapesti Nemzetközi Árumintavásáron (1933, 1934, 1937, 1940), ezekhez hasonlóan több díjat nyert

A Vákár család

az állami kislakásépítés tervpályázatainak építészeti terveivel, melyek közül több kormányzói elismerést is kiérdemelt.

A II. Bécsi döntés után – Észak- Erdély visszatértekor – Kolozsvár thj. sz. kir. város mérnökeként az Építési Osztály vezetője lett, ahonnan 1941-ben saját kérésére, Marosvásárhelyre helyezik át, mint a város főmérnöke. Feladatai közé tartozott a városok műszaki – közigazgatásának megszervezése, a városrendezés fejlesztésének irányítása, melyet alapos szakmai körültekintéssel maradéktalanul ellátott.

Ezekben a háborús években főleg a Magyarországhoz visszacsatolt erdélyi területek tervezési feladataiban és tervpályázataiban vett részt. Kolozsvár városi mérnökeként, Erdély fővárosának városrendezési és történelmi városképének helyreállítási terveivel foglalkozik. A főtér rendezési tervéért a Kolozsvár főpolgármestere polgármesteri emlékéremmel tünteti ki, a Szent Mihály templom és környékének rendezése, mind az árkok megnyitása az ő elképzelései alapján valósult meg.

Erdélyi szolgálata ideje alatt Marosvásárhely, Gyergyószentmiklós, Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy, Kézdivásárhely városrendezési és műemlék helyreállítási terveit készíti el.

1945-től visszatért a főváros szolgálatába, ahol építészeti tevékenysége két területen bontakozott ki. A Központi Városháza Polgármesteri Hivatalának mérnökeként részt vett Budapest háború utáni talpra állításában, műszaki közigazgatásának megszervezésében, a műemlékek helyreállításában, de egyúttal a jövő európai világvárosának kialakítását is tervezte.

1945 őszén Weichinger Károly műegyetemi tanár személyes meghívására lépett a Műegyetem oktatói kötelékébe, először mint tanársegéd, majd mint adjunktus.

Weichinger Károly és Korompay György építész tanárokkal együtt vett részt a háború által lerombolt Műegyetem, Városépítészeti és Épületszerkezettani tanszékeinek felállításában.

1946-tól egyetemi tanári pályafutásával párhuzamosan, a Fővárosi Tervező Iroda (FŐTI) irányító tervezőjeként vett részt a romokban heverő főváros, a felrobbantott dunai hidak és hídfők romjainak újjáépítésében, munkáját a főváros vezetése Újjáépítési Emléklappal jutalmazta meg.

Az ő nevéhez fűződik többek között a Lánchíd és környékének rendezése, a Duna-parti szállodasor, a Vigadó tér, a központi Városháza épületének és az Invalidusok kápolnájának és Budapest központi épületeinek műemléki helyreállítása stb.

1950-ben, amikor a főváros vezetése elhatározta, a Sikló mellett lévő – Lotz Károly alkotta – egyesített magyar címer megsemmisítését, ezt ő helyszínen saját felelősségére leállította, és a bontásra kiküldött munkásokkal elfalaztatta, így „eltüntetve” a mozaikcímet azt megőrizte az utókor számára. Hasonló módon saját kezű elfalazással mentette meg, a Gerlóczy utcai tűzoltószertár melletti Szent Flórián plakettet, melyet a főváros túlbuzgó hivatalnokai – ideológiai veszélyesnek tartva – pusztulásra ítélték.

Az egyetemről való eltávolítása után 1950-tól, a Városépítési Tervező Iroda (VÁTI) alkalmazásában kezdeményezőként vesz részt az ország újjáépítésében. Az első három éves terv keretében – a Városépítési Tervező Iroda szakembereiből – 1950-ben életre hívott Tervfőmérnöki Testület első tervfőmérnökének nevezik ki, súlyos feladatként a nehézipar fejlesztése során kialakítandó iparvárosok városrendezésének és műszaki fejlesztésének úttörő munkáját jelölték meg. Tervfőmérnöki működésének keretében 7 súlyponti település – Kazincbarcika,

Berente, Perces, Hejőcsaba, Bodajk, Diósgyőr és Nagy-Miskolc – új polgári lakóépületeinek telepítését, általános rendezési és beépítési terveit készítette el munkatársaival.

Az ezen időben kezdődő műemléki városképi vizsgálatok keretében 30 város és település (Miskolc, Székesfehérvár, Veszprém, Szombathely stb.) Műemléki Vizsgálatát készítette el fényképpel és térképekkel illusztrálva – melyek alapjait képezték az érintett városok építészeti kutatástörténetének és műemléki helyreállításának.

1953-tól lett a Magyar Építőművészek Szövetségének tagja, ahol 1954-ben a MÉSZ konferenciáján felszólal a Markaz lovagvárának megmentése érdekében, melyet a szovjet katonai parancsnokság lögyakorlati célpontnak használ.

A műemlékek megmentése érdekében tett lépéseiről a „szocreal ellenségének” kiáltotta ki a felsőbb szakmai vezetés, az ezért személy felé irányuló politikai nyomás csak a XX. kongresszuson elhangzott „hrucsovi beszéd” légköre után enyhül meg kissé.

1954-től a VÁTERV Műemléki Műtermének csoportvezetőjeként Székesfehérvár, Veszprém, Szombathely, Sopron, Szécsény, Karcag, Nyíregyháza, Nagykálló városrendezését, műemléki épületeinek helyreállítási és kivitelezési munkálatait vezeti.

1955-ben rendez meg Budapesten – a VÁTERV kultúrtermében – az ország első műemléki kiállítását, amelyet Szombathely, Kecskemét, Debrecen és Veszprém városa követ, melyen a főrendezői feladatai mellett építésztként is számos műemléki helyreállítással szerepel.

1958-ban a fővárosi HKI műemléki osztályának csoportvezetője lett feladatai között a Nagy-Budapest területén lévő műemléki épületek tervezése és helyreállítása szerepelt. Megvalósult munkái közé tartozott ebben az időszakban Pest középkori város-

falának megmentése és restaurálása, a Kálvin téren lévő kecskeméti kapu barbakánjának tűzfalon való bemutatása, valamint a Margitsziget domonkos kolostor romjainak műemléki helyreállítása.

1968-tól a BUVÁTI műemléki osztályának tervezőjeként kap megbízást a pesti Duna part és a Vörösmarty tér városrendezési koncepciójának elkészítésére, munkáját azonban nem fejezhette be, városrendezési feladatát elvették és 62 évesen nyugállományba kényszerítették.

1970-ben történt kényszernyugdíjazása után a Néprajzi Múzeum alkalmazásában, a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum népi épületeinek felállításához helyszíni felméréseket, bontási és felállítási terveket, valamint a skanzen szatmári tájegységének telepítési terveit készíti el.

Számos tárlaton és önálló kiállításon jelenik meg – itthon és külföldön – grafikáival, akvarelljeivel, melyeknek anyagát Erdély és főleg a székelyföld világának képei alkotják. 1975-ben építészeti és képzőművészeti munkásságának elismeréseként Párizsban a Francia Építész- és Grafikusok Szövetsége örökös tagnak választja.

Meghívott szakértőként a Magyar Nemzeti Sírkert Bizottságának tagja, mint építészeti-művészeti szaktanácsadó, ebben a minőségében tesz javaslatot a Kerepesi temető rendezési tervére.

1986-ban a „Műemlékek megmentése és helyreállítása érdekében végzett kiemelkedő tevékenységéért” Podmaniczky Emlékéremet adományozott számára főváros, 1995-ben pedig számos műemlék megmentéséért Műemlékvédelemért emlékéremet is megkapta.

1989-ben elsőként emeli fel szavát itthon és külföldön a tervezett erdélyi falurombolás ellen, ekkor a Magyar Építőművészek Szövetségének keretében többekkel együtt,

kiállítás-sorozattal tiltakozik – erdélyi grafikákkal – az esztelen rombolás megakadályozására.

1991-ben építészeti pályája elismeréseként „Hat évtizeden át végzett sokrétű és értékes építészeti tevékenységéért” Ybl díjat kap.

1995-ben pedig fél évszázados kimagasló építészeti és grafikai munkásságának elismeréseként a parlamentben a Köztársasági érdemrend kiskeresztjét adományozzák számára.

Magyarörmény nemesi családok otthonai

– kastélyok, kúriák, nyaralók (3. rész)

Kunágota–Vörös Kupa Jakabffy–Verzár kastély

Jakabffy Tódor földbirtokos, nyug. huszárornagy 1879-ben született Kunágotán. A kassai katonai alreáliskola elvégzése után a Ludovika Akadémiába került, 1895-ben kezdte meg katonai szolgálatát a 3-as honvéd huszárezredben és teljesített 1918-ig, amikor átvette a kunágotai gazdaságát. A világháború alatt két évig teljesített harctéri szolgálatot az orosz fronton, ahol hadifogságba esett és 1918-ban került haza. Tagja volt a kunágotai község képviselőtestületének, valamint megyei táblabírói aljegyző is volt.

Verzár örmény család, Mária Teréziától kaptak nemességet. Szamosújvári kereskedők voltak. Címerszerző Verzár Márton dombegyházi bérlő volt.

Kupai kastély: Ybl Miklós tervezte 20 szobás, alapincézett épület. Kapuja kőpilléres, kovácsoltvas. Parkja 40 hektár körüli, legmélyebb pontján egy kerek, csónakázó, halas tó, középen kis sziget, márvány asztallal. Maga a kastély egy kunhalmon állt. A kastély közelében két

1999-ben az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület Szongott Kristóf-díjat adományozott részére építőmérnöki, grafikai, műemlékvédelmi munkásságáért, valamint a magyar és örmény kultúra, egyház és hagyományok területén kifejtett tevékenységéért.

2000-ben szülővárosa Gyergyószentmiklós díszpolgári címet adományoz részére, majd fél évvel később „Budapest”-díjat vehet át a Főváros polgármesterétől.

kisebb családi kriptá állt, helyüket csak egy gazos folt és pár darab otthagytott téglá jelöli.

Tallózta: I. S.

(Szelekovszky László: Kastélyok és kúriák Békés megyében (Körös – Maros Nemzeti Parkért Egyesület, 2008) Elpusztított, elhordott kastélyok és kúriák)

Folytatjuk

Majtényi Mihály

A 110 évvel ezelőtt, 1901. július 21-én született ünnepelt írónk, Majtényi Mihály (Markovics, Markovich) tiszteletére az újvidéki Forum Könyvkiadó és a Magyar Szó napilap alkalmi kiadványokat jelentet meg – A napilap a *Kokain* című, 1929-ben megjelent novelláskötet újrakiadásával emlékezik meg az évfordulóról; az expresszionista látásmóddal megírt elbeszélések Szeli István akadémikus *Majtényi Zentán* című tanulmányának kíséretében olvashatók – Majtényi Mihály díjnyertes regénye, a *Mocsár* valószínűleg augusztusban kerülhet az érdeklődő kezébe – A HID júliusi számában két tanulmány szól legismertebb mesélőnk életéről és munkásságáról: Mészáros Márta magyartanár *Vizualitás és narráció* című munkája és Németh Ferenc művészettörténészé, a Forum Könyvkiadó igazgató-főszerkesztőjéé, aki írónknak a szülővárosban, Nagybecskerekben eltöltött éveinek szentel több fejezetet – Németh Ferenc megemlíti, hogy Majtényi életének 1923-ig tartó szakaszáról nem sokat tudunk, pedig már középiskolásként diáklapot szerkesztett – Első szépirodalmi publikációi nem prózák, elbeszélések, hanem versek voltak.

1971 májusában az Újvidéki Rádió színészegyüttese színre vitte Majtényi Mihály *A száműzött* című művét. Témáját a szerző évekig a szívében hordozta. *Tomiban ősz van* című elbeszélésében már megrajzolta a kegyvesztett Ovidius alakját. Nagygyellért János, azaz Ovidius, a hatalmas Róma tegnap még körülrajongott, ünnepelt költője elveszti császára bizalmát, és Tomiba száműzetik.

A színpadon való megmutatkozás az akkor hetvenéves író alkotókedvének új lendületet adott. Másik színpadi műve, a *Harmadik ablak* nem jelent rendkívüli színészi és rendezői feladatot, de egyébként is: Majtényi Mihály az örömeért, tiszteletért nem a színpadon hadakozott, alakjainak sokágú lélekfolyamatát prózában, regényekben és novellákban valósította meg vibráló intellektussal.

Az 1974-ben Újvidéken elhunyt Majtényi Mihály próza- és drámaíró, publicista, szerkesztő, műfordító az elemi és a piarista gimnáziumot szülővárosában,

Nagybecskerekben végezte el. 1920-tól 1927-ig kereskedelmi tisztviselőként, könyvelőként dolgozott, majd – miután megnyeri a szabadkai Napló novella-, később regénypályázatát – újságíró lesz, s 1928-tól állandó tagja, szerkesztője, munkatársa a vajdasági magyar lapoknak. A zentai Friss Újságnál 1928-29-ben segédszerkesztő, a zombori Új Híreknél ugyanezt a tisztelet tölti be 1929 és

1937 között, de a felelős szerkesztő feladatait is ellátja. A szabadkai Napló munkatársa 1937-től 1944-ig. 1944 és 1951 között a HÍD főszerkesztője, 1956 és 1973 közötti időszakban pedig a Magyar Szó újságírója. 1973-ban vonul nyugdíjba.

Majtényi egtájunk jól nevelt „garabonciás”-a volt, nagy és színes mesék előadója. A *Mocsár* és a *Kokain* című regényében a recenzorok az expresszionizmus jegyeit látják megvillanni. A *Császár csatornáját* a háború éveiben jelenteti meg, és a „gyilkos Bácská”-t írja le benne fullasztó légkörével. Bori Imre szerint Majtényi műveiben hang-

súlyos a múlt, és megidézője jelentős íróember. A mese és a költői novella másodlagos jelentőségű életművében, szépirodai kiteljesedése a regényben játszódott le. Több művét friss esztétikai és társadalmi-politikai tapasztalatok ihlették.

B. Z.

Bibliográfia: Mocsár, regény, Bács megyei Napló, 1928. január 15-február 12., Előszó Bori Imre, Híd, 1971; Kokain, novellák, Zenta, év nélkül, (1929); Császár csatornája, regény, Budapest, 1943; Májusfa, elbeszélések, Szabadka, 1948; Forró föld, elbeszélések és karcolatok, Újvidék, 1950; Élő víz, regény, Újvidék, 1951; Budapest 1967; Garabonciás, regény, Újvidék, 1952, 1966, előszó Bori Imre, 1981; Bige Jóska házassága, regény Újvidék, 1955, 1966 utószó Bori Imre, 1981; Harmadik ablak, Szabadkai Népszínház, 1958; Lássuk a medvét, elbeszélések, Újvidék, 1959; A magunk nyomában, emlékezések, esszék, Újvidék, 1963; Szikra és hamu, emlékezések, esszék, Újvidék 1963; Csillagszámláló, elbeszélé-

sek, Újvidék, 1963; Így is történhetett, kisregény, elbeszélések, Újvidék, 1968; Remények batárján, válogatott elbeszélések, előszó Major Nándor, Újvidék, 1971; A száműzött Rádiószínház, Újvidék, 1971; Betűtánc, tárcák, karcolatok, riportok, Újvidék, 1975; Hétféjú sárkány, regény, utószó Juhász Géza, Újvidék, 1981; Harmadik ablak, Újvidéki Színház, 1984.

Munkáival szerepel – még Markovichként – a Vagyunk (1928) és a Bács megyei Napló 1929. évi Almanachjában, az Akácok alatt (1933), A diófa árnyékában (1942), a Délvidéki elbeszélők (év nélkül), a Téglák, Barázdák (1946) című antológiában –1921-ben a Bács megyei Napló díjazottja (Mocsár) – 1970-ben első díjat nyert a Forum Kk. színműpályázatán (A száműzött) – Zentán Csányi Endrével megindítja A Mi Világunk című rövid életű irodalmi lapot –1976-tól kétévente a Magyar Szó novella-pályázatot hirdetett a tiszteletére.

(*Hét Nap, Vajdasági magyar hetilap, Vajdasági Kincsestár, 2011. augusztus 10.*)

Tallózásaim – Bálintné Kovács Júlia rovata

Flórián Tibor

Miközben a szamosújvári Műkedvelő Egyesületről olvashattunk az előző Füzetekben, újra találkoztunk Flórián Tibor nevével, akinek a neve máskor is felbukkant írásainkban. Most megragadom az alkalmat, hogy bemutassam őt közösségünknek.

Először az 1981-ben megjelenő Romániai Magyar Irodalmi Lexikonból idézek, amely bizonyos értelemben többet mondó, mint az, amit a Wikipédiából olvashatunk.

„**Flórián Tibor** (Selmecbánya, 1908. április 12. – Punte Gorda, Florida, 1986. má-

cius 6.) költő, műfordító. Középiszkolai tanulmányait Szamosújváron és a kolozsvári piarista gimnáziumban végezte, majd a Ferdinand Egyetemen hallgatott jogot. Első verseit az Ellenzék közölte (1928), a Keleti Újság, Jóbarát, Hírnök, Független Újság s más lapok munkatársa, a Kemény Zsigmond Társaság tagja.

Az *Új arcvonal* c. gyűjteményes kötetben (Kolozsvár, 1931) mutatkozott be. Első önálló verskötete, a *Felhők fölött, felhők alatt* (Kv. 1935) a Hitel kiadásában je-

lent meg Reményik Sándor bevezetőjével és Gy. Szabó Béla eredeti fametszeivel. Ugyancsak Gy. Szabó Béla illusztrálta *Vázlatok* c. Verseskönyvét. (Kv. 1936). A fiatal realisták irodalmi csoportosulásához csatlakozott, az *Új erdélyi antológia* c. Gyűjteményben (Kv. 1937) is szerepel. Meditatív jellegű, helyenként az expresszionista szabad versek hatását mutató, laza kötésű költeményeiben egyaránt jelen van a vallásos érzés és az erotika, lírájában megszólal a néptestvériség és békevágy. Emil Isac verseit fordította magyarra a Pásztortűz és a budapesti Láthatár számára. Átköltésében jelent meg *Krisztus árnyékában* címen (Kv. 1938) magyarul Octavian Șireagu egy teljes kötetnyi prózai költeménye. Egyes írásait román, angol, német, francia és török nyelvre is lefordították.”

Érthető, hogy életének további szakaszáról 1981-ben Romániában csak nagyon szűkszavúan írhattak, ezért most a Wikipédoából idézek.

„1945 tavaszán Németországba került egy sebesültszállító oszlop parancsnokaként. 1948-49-ben Münchenben elnöke volt a Magyar Kulturális Szövetségnek. A *Virradat előtt* c. kötet az ő összeállításában és szerkesztésében jelent meg Münchenben 1948-ban, a kötet hontalan magyar költők verseit tartalmazza.

1949-ben telepedett le az Egyesült Államokban. 1950-tól 1973-ig New Yorkban dolgozott, a Szabad Európa Rádió (SZER) amerikai szerkesztőségében. Négy éven át töltötte be a clevelandi Kossuth Könyvkiadó elnöki tisztét. Az Amerikai Erdélyi Szövetség munkájában is részt vett, 1978-tól haláláig az Árpád Akadémia élén állt. Éveken keresztül titkára volt a Hontalan Írók PEN Központja amerikai csoportjának. Élete utolsó szakaszát a Connecticut állambeli New Milfordban töltötte.

Elhalálózása: Punte Gorda, Florida, 1986. március 6..

Művei

- Felhők fölött, felhők alatt (versek, Kolozsvár, 1935);
- Vázlatok (versek, Kolozsvár, 1936)
- Krisztus árnyékában, Octavian Șireagu versei (műfordítás, Kolozsvár, 1938);
- A kőtáblák összetörnek (versek, Cham, 1946);
- Mélység fölött (versek, Wulfen, 1948);
- Új versek (München, 1948);
- Keserű gyökerek (versek, New York, 1975);
- Venezuelai tollrajzok (versek, Caracas, 1984).

Meskó Lajos Géza piarista szerzetes

1911. április 23-án született Baján, hat gyermek közül harmadikként. Édesapja Meskó Zoltán utásztiszt, majd országgyűlési képviselő 1945-ig, ezután pedig politikai okokból 1959-ig börtönben raboskodott. Meskó Lajos a gimnáziumot a piaristák pesti iskolájában végezte, majd az érettségi után felvételét kérte a rend-

be. 1933. október 8-án tett ünnepélyes fogadalmat, és 1936. június 14-én szentelték pappá. Osztályából összesen hatan léptek be a noviciátusba, köztük volt a jól ismert Lénárd Ödön atya. Meskó atya magyar-latin szakos tanári diplomát szerzett. Nyelvésznek készült, szakterülete az etimológia volt, különösen a nevek ere-

dete. Új szavakat is alkotott, amelyekből az erőnlét megmaradt és mindennapi szavunkká vált.

Tanári működését a rend kecskeméti iskolájában kezdte, majd Pest, Debrecen, Sátoraljaújhely és végül Kolozsvár következett. (Merza Gyula 83 éves korában hunyt el, 1943. december 17-én temették a kolozsvári Házsongárdi temetőben. Temetésén részt vettek a Piarista Főgimnázium 6. és 7. osztály tanulói Uitz Mátyás és *Meskó Lajos* piarista tanárok vezetésével.)

A háború végén, 1944-ben decemberében egy kórházvonat lelkészeként Nyugat-Európába került. Kartotékos rendszerben gyűjtötte a magyar menekültek adatait, hogy így segítse a menekült családok egyesítését. 1947-ben a rend római központjába utazott, ahonnan az akkori generális, Tomek Vince az Egyesült Államokba küldte Gerencsér István és Rozsály Ferenc rendtársával egy új provincia megalapítására. New York állam Derby városában megalapították az első piarista rendházat, majd 1956-ban a pennsylvaniai Devonban alapítottak gimnáziumot. 1969-től ebben a rendházban élt egészen haláláig. Az Egyesült Államokban latint, spanyolt, történelmet tanított. Közben részt vett a pasztorációban is.

Az amerikai Katolikus Magyarok Vasárnapja hetilap munkatársa volt több évtizeden keresztül. Írói álnevei: Bujdosó Bálint, Kubinyi G. Lajos, Kubinyi Géza, Kubinyi M. Lajos.

A cikkek mellett verseket írt és fordított. Négy verseskötete jelent meg. Kétezer év keresztény írásából, himnuszaiból válogatott műfordításait Forrásvíz címmel gyűjtötte össze – ennek kiadása még nem történt meg. Az 1930-as évektől egészen haláláig gyűjtötte a magyar szavakat és idézeteket egy szinonimaszótár és idézetár összeállításához. A hatalmas anyag földolgozása és kiadása folyamatban van.

Élete kétharmadát emigrációban, angol nyelvi közegben töltötte, anélkül, hogy hazá látogathatott volna. Magyar nyelvi és kulturális gyökere azonban olyan erős volt, hogy egész életében abból táplálkozott. A legújabb magyar irodalmat az emigrációban is figyelemmel kísérte.

Meskó Lajos Géza piarista paptanár, nyelvész, költő. Az Egyesült Államok első piarista középiskolájának egyik alapítója 98 éves korában, Pennsylvania állam West Chester városában hunyt el 2008. október 4-én.

A gyászmisét a piarista rend amerikai provinciája október 8-án mutatja be Devonban.

Felsővályi Ákos

(*Magyar Kurír*)

Kedves gyerekek és kreatív felnőttek!

A Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió vár Titeket **viseletkészítő** műhelyébe, a XI. kerület Csiki-hegyek iskolába. Ahol megismerhetitek őseitek öltözeteit. Magyar és örmény viseleteket készítünk, foglalkozunk viselettörténettel, zsinórozással, dúcolással, batikolással, hímzéssel. Öltözetkiegészítés – mint például ötvös csattok, gombok, ékszerek készítése – az ötvös műhely segítségével.

Jelentkezés: *Horvát Ildikónál* 06 30 491 2866. Személyesen: Hétfőn 15-20h között az általános iskolában. (1118 Budapest, Csiki-hegyek utca 13-15.)

Borosnyay Klára stúdióvezető

(További felhívás a Füzetek februári számának 37. oldalán)

Az erdélyi örmény kereszténység

Előadás a Pázmányon

Február 28-án dr. Issekutz Sarolta előadást tartott (képünk) a Pázmány Péter Hittudományi Egyetem Ökumenikus Kör meghívására a Veres Pálné utcában „Az erdélyi örmény kereszténység” címmel. A több mint egyórás előadás – vetített képek háttérrel – megismertette a hallgatósággal az örménység történetét, az örmény írásbeliség és az örmény egyház kialakulását. Bemutatta az erdélyi örménység hányatott múltját, majd hazára találását Erdélyben, a polgáriásodásban betöltött szerepüket, végül az örmény katolikus hitük történetét, melyben a Mechitarista Rend segítségével jelentős szerepet játszott.

Országos Levéltár K szekció anyagából (3. rész)

Ásatás Szamosújvár főterén

1943. december 16. 15 óra 35 perc

Ha/Ma 1 Szamosújvár, december 16.

Szamosújvár főterének rendezési munkálatai rendjén az örmény katolikus nagytemplom előtti részen kis mélységben csontvázakat bolygatott meg az ásó. A csontvázak körül látható barna, elkorhad fától eredő csikok koporsós temetkezésre vallottak. Miután az Erdélyi Nemzeti Múzeum Történelmi Tárát értesítették a leletekről, dr. Roska Márton egyetemi ny.r.tanár, igazgató szállott ki a helyszínre, hogy a feltárásokat vezesse. Ásatásai során hét koporsós temetkezési sír került elő. A tér burkolatának felszedése után Novák József tanársegéd újabb nyolc sirt tárt fel, illetőleg mért be. A sírok mellékletekben

roppant szegények voltak, de várostörténelmi szempontból annál érdekesebbek. Egy 1612 és egy 1616-beli II. Mátyás-féle ezüst dénár, egy rossz ezüstműből való hajkarika a fontosabb leletek egy-egy sírból, egy negyedik sírból pedig kisméretű vaskarikák kerültek elő a mell tájáról, amelyek ruhadarab összekapcsolására szolgálhattak. Az a körülmény, hogy a dénárokat voltak lyukasztva, mutatja, hogy sokáig hordhatták ékszer gyanánt vagy hajba fonva és így bizonyosra vehetjük, hogy ezek a sírok annak a fatemplomnak a cinterméhez tartoztak, amelyet az 1672-ben beköltözött örmények első püspöke, Verzereskul építtetett.

(MTI)

K. Nagy Botond

Utazás az óriás tenyerén

„A nagy hegy, a tenger, a sztyeppe valamiféle természetes megrendülést idéz elő, egy kicsiny sziklatemplom ugyanerre képes, pedig nincs benne monumentális elem. A spayeri domban három örmény templom is elférne, hosszan, keresztben vagy egymáson. A speyeri dóm lenyűgözött a hatalmas, üres terével, mint a Kaukázus. Az örmény kolostortemplomok ezzel az európai monumentalitás-igénnyel látszólag nem foglalkoznak, nem mint ha építészetileg nem tudták volna megoldani azt, amit a középkor Európája. Ani romjai minden kétséget eloszlatnak efelől. Ha a monumentális gótika vagy román stílus arról beszél, hogy Isten milyen nagy, és az ő dicsőségére épül a dóm, a katedrális, a bazilika, akkor a kicsiny, romos örmény sziklatemplom arról szól, hogy Isten közel van. És ez a közelség elgondolkoztat. Vallásos környezetben nőtem fel, még csak a szokásos kamaszkori lázongó ateizmus sem hatott rám különösebben, a gyerekkori vallási tanítás, a nagyapám naiv paraszti hitvilága nem ingott meg bennem, akkor sem, ha én más-ként fogalmazok, mint ő. Isten a helyén van, csak velünk, emberekkel van baj. És nem az a kérdés, hogy van-e Isten, hanem hogy mi emberek vagyunk-e? Bár ezek innen-onnan szedett bölcsességek, nekem ezen a téren minden egyszerű volt.” – írja Vida Gábor 2012. október 11-én keltezett Örmény levelében. A szerző a Ma-

rosvásárhelyi Örmény–Magyar Kulturális Egyesület meghívására vasárnap délután olvasta föl a Látóban tavaly decemberben megjelent levelét, az Amit Kelet-Törökországban láttam című, igen érdekes, emlékezetes vetített képes előadása részeként, a Bolyai téri Unitárius Egyházközség Dersi János termében. Amint azt Nagy Attila, az egyesület alelnöke felvezető kérdésére elárulta, 2008-ban Kali Kinga szerkesztett a Látónak egy örmény vendégszámot.

– Az anyagoknak én voltam a gazdája és rájöttem, hogy egy olyan kultúráról olvasok, amelyről nem tudok semmit, holott én szerkesztettem az Antonia Arslan Király Kinga által magyarra fordított, Pacsirtavár című regényét is. A Látó örmény száma nagy siker

lett, mára már nem is kapható, csak az interneten olvasható az anyaga. Jómagam pedig tiszteletbeli örmény lettem, és felkértek, hogy lenne-e kedvem elutazni Törökország keleti végébe, és még onnan is tovább vagy 1000 kilométert. A háromhetes, 8000 kilométernyi autótúrát mély élményekkel gazdagított.

„Haghatban az öt francia turista jól jött, melléjük szegődtem, és az idegenvezetőjük sok fontos dolgot elmesélt. Kint szemerkélt az eső, hideg volt, fotózni nem igazán tudtam, és csak álltam egy idő után a sötét épületben, a turisták elmentek, a víz csöpögött, és egy-

szer csak azt éreztem, hogy rettenetes az a súly, ami a vállamra nehezedik. A kolostor könyvtárában voltam, hatalmas, földbe ásott korszokban tartották régen a könyveket, tekercseket, de a mongolok elégették mindet, hiába fedték be a szerzetesek az egész könyvtárápületet földdel, mintha csak egy kis domb volna az udvaron. Álltam a könyvtárban vagy a refektóriumban, a padlón is díszesen faragott sárkövek, a falon is megannyi kőlap, a jellegzetes örmény ornamentikával, felirattal, és azt éreztem, hogy most kellene mondani egy Miatyánkot, de nem jut eszembe a szöveg. Most nagyon közel van, azt éreztem. Rövid ideig tartott, majdnem le roskadtam. Nem hasonlított ez az érzés semmilyen múltó rosszultra, szédülésre, semmire, amit eddig átéltem. Azután léptem egyet, megláttam az egyik francia turista kék esőkabátját, kimentem a szemerkélő esőbe, kezdődött a mise. Nem álltuk végig, nem értettünk belőle semmit, az egyik ministránsfiú csodálatos hangon énekelt. Sokáig jöttünk-mentünk még a kolostorban, sok kisebb-nagyobb helyiségből áll, azután autóba ültünk, és elmentünk egy másikba. Haghatba még egyszer vissza szeretnék menni.”

– 2011-ben Mikes-évforduló volt és én írtam egy török levelet. De az örményországi utazás annyira megérintett, hogy megígértem magamnak, az örmény kultúrájának alaposan utánanézek. És megírtam az Örmény levelet, amelynek okán felkértek, hogy előadást tartsak az utazásomról.

„Másnap reggel úszni fogok a Szevanban, ezt nem lehet kihagyni, a tó vize olyan tiszta, mint az Adria vagy akármelyik hegyi patak, és nagyon hideg. Soha nem azért kell megmerítkezni egy ilyen vízben, hogy az ember letudjon valamit: ezek a nagy folyók, tavak, a tenge-

rek valójában óriások, meg lehet kérdezni tőlük, hogy kedvelnek-e? Nem szoktak válaszolni, de aki úszta már át a Tiszát, a Dunát, úszott be mélyen egy tengerbe, a Szevan-tóba vagy az Adriába, tudja, mit jelent kint lenni, egyedül – egy óriás tenyerében.”

Mint azt a számos nagyszerű fotóval illusztrált előadás végén Nagy Attila összegezte: Vida Gábor útján nem csak a test, hanem a lélek utazása is jelen volt. Esszé-szerű levele élő tanúság.

„Ani. Ezt azért meg kell említeni, a fehér város, a középkori Magna Armenia fővárosa, a selyemút egyik fontos pontja. Hatalmas, bejárhatatlan és elhagyott, elhanyagolt romváros, Anatólia szélé (ma Törökország), ahol a patakon túl az egykori Szovjetunió erődtényei látszanak. Aniban nem lehet tudni, hogy ha egy cserépdarabot felvesz az ember, akkor az száz- vagy kétezer éves. Az erdélyi örmények egy része úgy tudja, onnan származik. De van egy templom, amin megakadt a szemem. Csontváry Baalbek című festményén van egy kettéhasadt kupolaszerű építmény, és most, amikor meg nézem a reprót, mosolygok azon, amit ott, Aniban gondoltam: dehogy, sose láttam én ilyet még. A Megváltó temploma (Szourp Pirkics), amit egy földrengés hasított ketté, mint egy kés. Aniban megtöltöttem a zsebeimet cserépdarabakkal, millió szám vannak. És megfogadtam, hogy leülök majd egyszer, és elolvasom aprólékosan, hogy mit láttam, mert amit mondani tudok, az kevés, amit viszont olvasni kell, erőmön fölül van talán. Az örmények nyelve ugyanúgy megtanulható, mint a magyaroké.

És mégis.”

(Népujság, 2013. március 21.)

Barangolás Bácskában, Bánságban és az Al-Duna vidékein

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület programja – 2013

Útvonal: Budapest – Kiskunhalas – Tompa – Szabadka – Palics – Csóka – Feketető – Tóthfalu – Törökbecse – Aracs – Zenta – Tóthfalu – Elemér – Nagybecskerek – Újvidék – Pétervárad – Székelykeve – Pancsova – Nándorfehérvár – Zimony – Székelykeve – Szendrő – Galambóc – Donji Milanovac – Kis és Nagy Kazán-szoros – Vaskapu – Orsova – Dunaorbágy – Dunatölgyes – Herkulesfürdő – Zsilvásárhely – Novaci – Petrozsény – Csernakeresztúr – Déva – Marosillye – Máriaradna – Ópálos – Arad – Nagylak – Makó – Szeged – Budapest

Időtartam: 8 nap (2013. augusztus 4–11.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2000 km

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd)

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, sportcipő, elemlámpa, fürdőruha

Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi vezeti az utazás kezdetétől annak végéig

Főbb események:

- Barangolás a magyar-örmények nyomában, örmény emlékhelyek felkutatása
- Lerójuk kegyeletünket a hit és a szabadságharc magyar-örmény vértanúinak emléke előtt:
- Boldog Bogdánffy Szilárd püspök – Feketetőn
- Kiss Ernő altábornagy – Eleméren
- Lázár Vilmos ezredes – Nagybecskereken
- Koszorúzás gróf Leiningen Westerburg Károly tábornok aradi vértanú szobránál Törökbecsén
- A Vértanúk emlékműve és a Szabadság-szobor Aradon
- Tiszteletadás a II. világháború magyar áldozatainak emléke előtt a szabadkai temetőben
- Városnézés Nándorfehérváron, Szabadka szécessziós városközpontjában, Zentán, Újvidéken és Nagybecskereken
- Várlátogatás Nándorfehérváron, Péterváradon, Szendrőn és Galambócon
- Rozgonyiné balladáját hallgatjuk Galambóc várában

- A középkori Európát megmentő 1456-os nándorfehérvári diadal története
- Hunyadi torony Zimonyban
- Monumentális bencés romkolostor (Pusztatemplom) Aracson
- Püspöki palota és székesegyház Nagybecskereken
- A legdélebbi Szent Istvánnak ajánlott templom Székelykevéen
- Kulturális hagyományteremtés Tóthfaluban
- Hangulatos üdülőtelep szécessziós pavilonokkal Palicson
- Panorámutazás (150km) az Al-Dunai áttörés déli oldalán Galambóc és Vaskapu között
- Naszádos hajókirándulás az Aranyember történetének színhelyén a Kazán-szorosokban
- Veteráni barlang bejárása a Dunáról
- Gyalogtúra a Nagy-Sukárra, a Kazán-szoros északi peremére
- Séta Herkulesfürdőn Erzsébet királyné (Sissi) nyomában
- Pazellerkeringőjének varázsa Herkulesfürdőn
- A Szent Korona rejtékhelye Orsován
- Vaskapu: rálátás az erőműre és ismertető az Al-Duna szabályozásának eseményeiről
- Látványos alpesi út a Déli-Kárpátokban Havasalföldről Erdélybe, Novaci és Petrozsény közt
- A nagy fejedelem Bethlen Gábor szülőháza Marosillyén
- Kegyetemplom Máriaradnán

- Üdülőprogram fürdéssel és napozással Dunaorbágyon
- Stülöpiknik a galambóci vár alatt
- Hangulatos borkóstoló a kadarkától a kadorisszimáig Balla Géza pincészetében Ópáloson
- Zenés bácskai trakta „lankadt pitével” Tóthfaluban
- Búcsúest bográcsgulyással és fergeteges bukovinai néptáncbemutatóval Csernakeresztúron
- Tóthfaluban, Székelykevéen és Csernakeresztúron személyes élményeken keresztül újból szembesülünk a határon túli magyarok őszinte szeretetével és barátságával

Részletes program:

1. nap: **Indulás:** Budapestről, reggel 6 órakor a Batthyány téri felső rakpartról

Határátkelő: Tompa

Láttnivalók: Szabadka (városnézés, temetőlátogatás), Palics (séta az üdülővároskában), Csóka, Feketető (a román kommunista diktatúra mártírja – Boldog Bogdánffy Szilárd püspök szülőfaluja)

Szállás és ellátás: az 1. és 2. napon Tóthfaluban bácskai családoknál (2 ágyas, komfortos szobák)

2. nap: **Láttnivalók:** Törökbecse (gróf Leiningen Westerburg Károly tábornok – aradi vértanú emlékműve, koszorúzás), Aracs – pusztatemplom (bencés apátság romjai), Zenta (városnézés, Zentai csata emlékműve), Tóthfalu (tájház, zenés bácskai trakta)

3. nap: **Láttnivalók:** Elemér (templom, Kiss Ernő altábornagy – aradi vértanú kriptája, koszorúzás), Nagybecskerek (városnézés, székesegyház, Lázár Vilmos ezredes – aradi vértanú domborműve és emléktáblája, koszorúzás), Újvidék (városnézés, Mária neve templom), Pétervárad (várlátogatás)

Szállás és ellátás: a 3. és 4. napon Székelykevéen „bukovinai” székely családoknál (2 ágyas komfortos szobák)

4. nap: **Láttnivalók:** Nándorfehérvár (várlátogatás, Bajraki mecset, sétálóutca), Zimony (Hunyadi torony), Székelykeve (Szent István templom, tájház)

5. nap: **Láttnivalók:** Szendrő (várlátogatás), Galambóc (vár, stülöpiknik a Dunaparton), Donji Milanovac (séta a mólón), Kis és Nagy Kazán-szoros (panorámaút), Vaskapu (határátkelő a gátkoronán), Orsova

Szállás és ellátás: az 5. és 6. napon Dunaorbágyon, a Duna Csillaga szállodában

6. nap: **Láttnivalók:** Duna Csillaga (üdülőprogram: fürdés a Dunában, napozás, fakultatív programok: naszádozás a Kazán-szorosokban, Veteráni-barlang, Ponikova-barlang, gyalogtúra a Nagy Sukárra)

7. nap: **Láttnivalók:** Herkulesfürdő, Cserna festői völgye, Havasalföld (Novaci-Petrozsény: magashegyi panorámaút – 2140m a tengerszint felett, könnyű gyalogtúra), zenés, táncos búcsúest Csernakeresztúron

Szállás és ellátás: a 7. napon Csernakeresztúron Bukovinából visszatelepült székely családoknál (2 ágyas komfortos szobák)

8. nap: **Láttnivalók:** Marosillye (Bethlen Gábor szülőháza), Máriaradna, Ópálos (hangulatos borkóstoló a kadarkától a kadorisszimáig), Arad (Szabadság-szobor – koszorúzás)

Határátkelő: Nagylak

Érkezés: Budapestre 21 óra körül

Részvételi díj: 76 000 Ft/fő – ifjúsági kedvezmény 18 éves kor alatt 16 000 Ft/fő

Az ár tartalmazza a vezetést, szállást, félpanziót, belépőt, borkóstolót, művészi produkciók árát, kivéve a busz költséget.

Busz költség: (ami a foglalót is jelenti) 20 000 Ft/fő, minimum 30 résztvevő esetén.

A bejárt helyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Egyházi hírlevél

A Genocídium 98. évfordulójáról április 28-án vasárnap 16.30-kor szentmisén emlékezünk meg és híveinket agapén is megvendégeljük. (Figyelem: a márciusban meghirdetett időpont változik.)

A szentmisét előreláthatóan *Avedik Hovanessian* atya, a bejruti pátriárka személyi titkára fogja celebrálni.

*

Magyarország egyetlen örmény katolikus temploma az örmény katolikus liturgia ápolója és székháza azoknak az örmény egyházi és világi kultúrát bemutató gyönyörű tárgyakkal, könyvekkel a birtokosa, amelyek az örménység hazai jelenlétét testesítik meg és reprezentálják.

A páratlan lelki, szellemi és ház-vagyont Kádár Dániel apátplébánosunk 40 évvel ezelőtt teremtette meg számunkra és ránk a hívekre bízta ennek gondozását és megőrzését.

Zeneagapé

Március 17-én Bakó Mária fiatal énekesnő volt vendégünk a Zeneagapén, ahol csengő, tiszta hangján számos magyar népdalt és dalt adott elő, valamint az Aranyimiatyánkot és a Salve Regina-t énekelt. A közönség tapsát honorálva ráadást is adott a szerény fiatal lány mindenki örömére. (Életrajza a márciusi füzetekben olvasható.)

Híveink biztosan érzik, hogy ezeknek az értékeknek a megőrzésében közre kell működniük és a fenntartáshoz adományaikkal úgy tudnak közreműködni, ha adományaikat az **OTP 11707024-20005210** számlájára juttatják el és jelenlétükkel a vasárnapi szentmiséken, a páratlanul szép liturgián is részt vesznek.

*

Május hónapban szeretnénk egy ismerkedéssel egybekötött gyermeknapot rendezni a templom kertjébe, melyre szeretettel várjuk a nagyszülőket, szülőket és a kicsiket (cca. 10-12 éves korig, természetesen szívesen látjuk az idősebbeket is, de lehet, hogy ők már unatkoznanak).

Részletek a templom honlapján (www.ormenykatolikus.hu) április közepétől olvasható.

Gondnokság

Örmény utakon Kelet-Anatóliában

Az utazás előkészületei tartanak. 2013 augusztusának közepén az egykori virágzó örmény őshazába, Kelet-Anatóliába tervezett zarándokút részletes programja a füzetek januári és februári számában olvasható. További tájékoztatás a következő lapszámokban.

Utunk során többek között ellátogatunk *Kaiseriba* (Cesarea), Világosító Szt. Gergely szülővárosába. Meglátogatjuk az orvosi múzeumot, citadellát, Agirmas földalatti városát és Surp Kirkor romos örmény templomát.

Jelentkezni lehet:
dr. Puskás Attila, 0742181537
vagy a pattila001@yahoo.it email címen.

Kedves Olvasóink!

2002-ben felhívással fordultunk olvasóinkhoz, kérve segítségüket egy „Magyar-örménykicsoda?” összeállításához. Most megismételjük felhívásunkat. Kérünk mindenkit, akiknek elhunyt, számottevő munkásságot felmutató magyar-örményekről adatai vannak (a magyar-örmény családhoz való rokoni kapcsolat, életrajzi adatok, – életpálya, foglalkozás, végzettség vagy valami hasonló –, valamint az adatok forrását, vagy az adatközlő nevét) közöljék velünk, vagy küldjék el az e-konyvtar.magyar-ormeny@gmail.hu címre. Kérésünket az teszi időszérűvé, hogy hamarosan megkezdődik az eddig rendelkezésünkre álló híres, vagy jelentős munkásságot kifejtő emberek adatainak közlése az örmény-katolikus templom honlapján (www.ormenykatolikus.hu).

Észrevételeiket, kiegészítéseiket várjuk a megadott „drótposta” címen. Szerkesztőség

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadó (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adó 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tizenhetedik éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdetől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás-örzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyar-örmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyar-örmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma:

18085590-1-41

A kedvezményezett neve:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a **Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011**, amelynek részegyháza a magyar-honi, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma! Köszönjük, hogy gondol ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Gyergyószentmiklós főtere 1911 körül (cikkünk a 22–28. oldalon)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. II. emelet 280, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16.30–18.30 óráig, fovarosiormeny@gmail.com),

valamint a XII. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.